

SIGBJÖRN OBSTFELDER

TEATRU

PICĂTURILE ROȘII
ESTERA—PRIMAVARĂ

DIN NORVEGIANA CU UN
STUDIU INTRODUCȚIV

DE

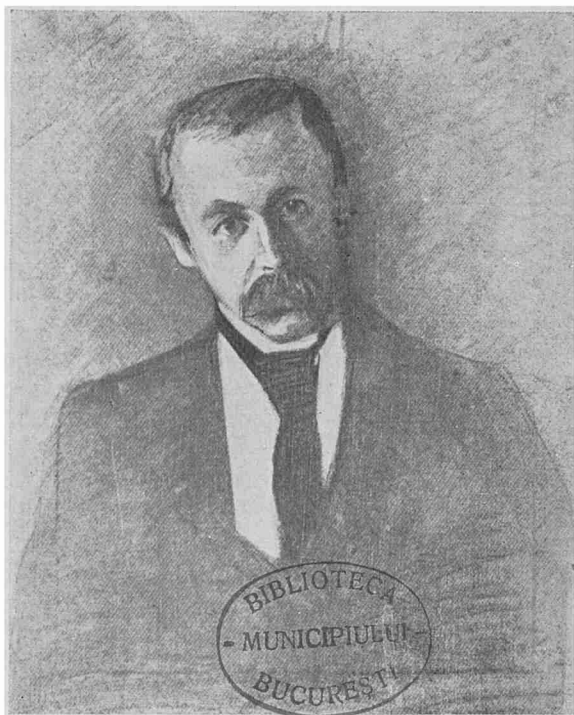
MARCEL ROMANESCU

BUCUREȘTI
„CARTEA ROMÂNEASCĂ”

1 9 2 7
www.digibuc.ro

T E A T R U

Portret de Oda Krohg.

*In prejața mea la Balconul lui Gunnar Heiberg *), am schițat lupta dintre moralismul lui Björnson și naturalismul norvegian. Am citat acolo, întâmplător, numele scriitorului pe care îl prezint astăzi publicului românesc, scriitor pe care corifeii lui Björnson îl fierbeau într'o oală cu Gunnar Heiberg numai fiindcă venea din cercul aceleiaș boeme literare. Nimic mai opus însă decât aceste două talente, reprezentând două generații diferite.*

Spre deosebire de naturalismul ce năzuise să explice viața sufletească în mod științific, reducând-o la anatomie și fiziologie, lămurind fenomenele sufletești prin formule stereotipe, — generația tânără norvegiană prefera să le descrie, bizuindu-se pe simțuri ca să creeze ființe vii. Generalul omenesc și abstracțiile morale jură deci lăsate laoparte ca lucruri moarte, opuse instinctului vieții, pe care trebuia construită morala umană.

Influența romanului rusesc asupra noii

*) Cartea Românească 1925.

generații era evidentă. Dostoievski, pentru care sentimentele omenești sînt osebit de complicate, iar viața sufletească susceptibilă de analiză nesfârșită, încât o durere cât de mică poate schimba jocul nesigur al vieții, — Dostoievski deveni cartea de căpătâi a tinerilor scriitori norvegieni. Mila scriitorului rus pentru oameni; uimirea sa față de nepotrivirea dintre viață și firea omenească; întâmplările fatale urmărite până la obârșie, până la impresii întâmplătoare și înconștiente, ce se adună încet, încet, trezind sentimente, determinând acțiuni; figurile acelea suferind și muncindu-se să rechieme în amintire împrejurările în care au început să sufere; creșterea nesimțită a impresiilor; fazele de desvoltare a stărilor sufletești, într'un cuvânt minunatele lui pagini de psihologie subiectivă, — trebuiau să ducă în chip firesc la o literatură autobiografică.

Scriitorii tineri părăsiră teoriile, îndreptându-se către fapte trăite; totul era uimire, ascunzătoare de taină; viața era întâmpinată cu nădejde nouă, cu teamă vie. Era în aceasta un avânt aproape religios spre poezie, pe care literatura problemelor, propovăduită de Brandes, nici nu-l bănuise. E epoca dela 1890, epoca renașterii liricii norvegiene.

Prima culegere de versuri a tânărului

poet Vilhelm Krag, plină de bucuria de viață și melancolia tinereții, avusese succes imens. Heine norvegian, desigur, dar mai presus de toate reacție dâră împotriva naturalismului, a înțelepciunii reci, plictisitoare. Cântec al vieții, tânăr și blând; sărbătoare medievală, în zale sunătoare, în clincăt limpede de pahare; sărbătoare cu țigani veseli în haine înflorite; sărbătoare în cuvintele ce sună, în ritmurile ce leagănă, în atmosfera tremurătoare ce te'nconjoară. Dar, dacă viața e uimire și iluzia e frumoasă, curând vine și deziluzia:

Lumea se trece : femei, trandafiri
și trupul meu tânăr și nervii ce tremur
se trec.

(Fandango)

După chiotul vieții, spaima morții. Golul durerii, după bucuria petrecerilor:

Zerlino, iubito, ce-aprinsă ți-e buza,
ce fraged ți-e chipul,
dar ce palid mai este, Zerlino !

(Fandango)

Este, în aceste stihuri, melancolie potolită, împăcată cu firea pe care o însuflețește cu vedenii intrupând teama de viață a poetului: duhuri și troli răsar deodată; neguri albe apar, „jâlâie vioi, ca niște mâini de adio“; și toate se topesc în ritmuri melodice, ca și sufletul poetului în nemărginirea na-

turii. Aleun dureros, tânga de dragoste și frumusețe, dor adânc ce străbate nopțile cu lună ca mireasma florilor, și duce la visul religios al logodnicei zilelor de Mai, ce stă și așteaptă în bucurie liniștită.

Succesul acestei poezii se datora amestecului de elemente vechi și noi ce cuprindea. Dar noaptea uimirea față de viața și expresia imediată a impresiilor fu realizată în mod mult mai intens de alt scriitor, care ajunsese șeful mișcării noi: Sigbjörn Obstfelder.

* * *

Rareori existența mai sbuciumată a talmacit mai bine un curent nou. Blând și modest, lipsit de orice pretenție, Obstfelder și-a croit viața cu nesiguranță copilărească. Născut la Stavanger la 21 Noembrie 1866, deveni student în 1884 și se apucă de filologie. În 1888 era elev al școlii politehnice din Cristiania. În 1890, încearcă să facă pe inginerul în America. Peste un an, se întoarce desamăgit în Norvegia. În 1892, stârnește senzație, publicând în revista Samtiden un șir de „Simțiri ritmice”. (Ryt-miske Stemninger). De aci încolo, începe viața de pribeag prin Danemarca, Germania, Franța, Italia, Anglia. Lucrarile se făceau tot mai rare, câștigul mai ne-

sigur. Murì la Copenhaga, în sărăcie, la 29 Iulie 1900, în vârstă de abia 34 ani.

Cele șase cărțicele, ce cuprind toată opera lui, sînt împregnate de atîta neatîrnare lăuntrică, încât merită să fie cunoscute de toți acei ce caută în artă personalitate rară și originală. Singuratic în literatura norvegiană prin naivitatea duhului pătrunzător și preocupările religioase, Obstfelder afla nemărginirea în firul de praș ce scînteie la soare, simțea veșnicia în orice răsufflare; în tot ce scria, se lupta cu probleme de filozofie. Poezie și arta erau pentru el, proclamară a marilor idealuri, slujba religioasă închinată înțelegerii și adorației a tot ce este omenesc.

În nuvela „Viață“ (Liv), Obstfelder povestește despre un biet pictor schiop trăind într'o mansardă, într'o casă veche și dărăpanată. Pe masă, portrete de scriitori ruși, de socialiști germani. Pe zidurile strâmbe, tablouri cu cer întunecos, jurtuni, oceane negre în noapte, chipuri bolnave de vis. Așa va fi fost, de bună seamă, și atelierul unde Ostfelder și-a zugrăvit ființele. Oamenii săi sînt toți nenorociți; locuiesc pe uliți întortochiate și întunecoase, doresc și visează în singurătate sărăcăcioasă și totuși nemărginit de bogată. Sufletul sau, risipit în icoane și peisaje, iubește, ca și pictorul schiop, motivele de luptă și spaime, marea

și nemărginirea, marea, cerul, furtuna, câmpia — simboluri atotcuprinzătoare ale veșniciei, în care Dumnezeu se arată ca într'o oglindă.

Numai veșnicia lasă visătorului libertatea să se cufunde într'o uimire neistovită față de natură și de toate câte sînt pe lume. Pentru el, lumea furnicând de viață, cerul spuzit de sfere strălucitoare, rămân taină uriașă, veșnic aceeași, veșnic nouă. Pentru el, lumea și omul sînt lucruri nepricepute, minunate, ca în ziua Facerii.

Dar lumea și omul, termeni opuși în principiu, alcătuiesc în lirica lui Obstfelder o unitate indisolubilă. Oamenii sînt sînt ființe antisociale; fug de ordinea societății sau se închid în ungherul lor întunecos. Impărăția de care sînt legați este însuș universul nemărginit, „căminul sferelor“ cum îi spune scriitorul în poezia „Mă uit“ (Jeg ser).

Această legătură originală între sufletul omenesc și infinitul cosmic, apare chiar dela prima bucată a primei culegeri de poezii: „Poezii, melodii, cântecele pădurii“. (Digte, melodier og Skovviser, 1893). Vreau să vorbesc de bucata „Prieten“ (Venner), scrisă în versuri albe, ca mai toate poeziile lui Obstfelder, și care începe liniștit, cu amintiri și visuri din tinerețe, dar deodată izbucnește în viziune mistică:

Viața!

Rază șerpuind pe mii de căi,
 prin toate ființele, prin toate sferile,
 nesfârșită spirală de foc care cântă,
 căreia nu-î cunoști nici începutul,
 nici sfârșitul,
 și suflet 'curge 'n ea,
 și soare picură din ea,
 — soare 'n marea de lumină, soare 'n marea gândirii —
 nesfârșită spirală de foc care cântă,
 de-afară din frig, de-afară din vid,
 către ce-i cald,
 către ce-i mai cald,
 către Dumnezeu —
 Lumina!

În ultima sa lucrare, Obstfelder nu face decât să reia pe alt ton, acelaș motiv: „Înăuntrul meu vibrează toată pânzătura lumii... Sub ploapele închise, văd sferile călătorind, rostogolindu-se în marea colorilor, ce există înaintea Facerii lumii; colorile scânteiază așa de aprins, încât pupila umană n'ar putea să le privească, scânteiază în celulele creierului, înăuntrul lor, — doar sferile au fost zămislite înaintea oamenilor, — văd veșnicia în creierul meu, veacuri prăvălindu-se, aud ecoul veacurilor în circonvoluțiunile creierului, — și văd lumi dogorătoare rostogolindu-se în sângele meu, bulgări de foc învârtelindu-se dincolo de sufletul meu, văd lumi arzând ca să nască o singură vibrație a sufletului meu...”

Obstfelder debutase însă ca humorist. În 1889, scosese o carte cu următorul titlu extravagant: Heimskringlam, edidit et e-

mendavit Sigbjörnus, profesor literarum et historiarum Sollandarum universitatis Christiani I Roegeviciac. *Era parodia unei legende medievale, folosită la descrierea vieții tinerești ce însușește Societatea Studenților din Cristiania și a isprăvilor „istorice” petrecute în acelaș cerc, isprăvi a caror deslegare, fie de nume, fie de aluziuni, a ramas bucuria generației de atunci. Obstfelder voia să ia peste picior pe învățații istorici, talmacitori de rune, și Heimskringla rămâne o batjocură subțire a învățaturii filologice.*

În volumașul de versuri aparut patru ani în urmă și despre care am vorbit mai sus, sînt câteva bucăți pur umoristice, ca îndrăcita aceea de „Primăvară” (Vaar) sau rimele copilărești intitulate „Ploaie” (Regn). În anii următori, apărură întâmplător versuri și proza în acelaș stil glumeț. Dar Obstfelder nu avu deseori prilej să-și cultive talentul humoristic. Cât de adînc era humorul său se poate vedea din poezia următoare, care mi se pare expresia cea mai clară a acestei personalități bizare:

Ma uit la cerul albiu,
mă uit la nourii vineți,
mă uit la soarele 'n sânge.

Asta e oare lumea ?
Asta-i căminul sferelor ?

Un strop de ploaie !

Mă uit la casele 'nalte,
mă uit la mii de ferestre,
mă uit la turnul bisericii.

Asta e oare lumea ?
Asta e cuibul oamenilor ?

S'adună nourii vineți. Soarele-i dus.

Ma uit la domni eleganți,
mă uit la cocoane ce rād,
mă uit la caii ce sufăr.

Ce grei sînt nourii vineți.

Mă uit, mă uit.
De sigur, am nimerit pe-o sferă greșită !
Aici e așa de ciudat...

(Jeg ser).

Ultimul vers exprima sentimentul fundamental în concepția poetului despre viață. Humorul e cea mai înaltă anitate de durere și simpatie. Adevăratul humorist își adună sufletul într'un sentiment de milă față de nemărginita distanță dintre realitate și lumea desăvârșită.

Ceeace impresionează în poeziile lui Obstfelder este originalitatea lor rară. Afară de „Cântecele Pampei” (Pampas-Sangene), influențate poate de Walt Whitman, celelalte versuri ale lui Obstfelder n'au suferit nici o înrâurire formală directă, nu au modele nici în literatura norvegiană, nici în alte literaturi. Asemănarea ce li s'a găsit cu poeziile din tinerețe ale lui Henrik Wergeland

e numai păreluică. Nimic mai străin de visul pasiv, lăuntric, scormonitor, ce caracterizează lirica lui Obstfelder. In poeziile de tinerețe ale lui Wergeland era fantezie de poveste, viziuni haotice, limbă bogată în imagini ce personificau, simbolizau și însuflețeau toate câte sînt pe lume. La Obstfelder găsești expresie socotită și stăpânita, amănunt rar, limbă timid de săracă, economie de imagini. Și totuși, între aceste două figuri ale literaturii norvegiene, este o asemănare: Obstfelder crede, ca și înaintașul lui, când cu teamă, când cu extatică credință, că lumea e suflet, ca este împărăția ordinii și a dreptății, într'un cuvânt împărăția Domnului care le vede pe toate.

Neuitată rămâne, prin sentimentul de umanitate adâncă, poezia „Fără nume“ (Navnlös), cu priveliștea nocturnă a marelui oraș, cu ritmul leneș și bizar, ce crește încet, încet înfățișând acel sentiment de spaimă covârșitoare, de părăsire și singurătate, ce cuprinde deodată pe visător până se simte străin pe pământ. Atunci întâlnește altă ființă pierdută, o nenorocită „fără nume“ ce rătăcește în aceeași singurătate:

Aburi de negură curg peste copaci și răzoare ;
frunza e fără culoare, iarba fără verdeață.
Lămpile 'n negură par galbene-roșii pupile,

galbene-roșii pupile care se cască bizar.
 Nimeni nu vine să rădă, nici să suspine pe-alei.
 Stau și tușesc. Imi sună tusa-a batjocură 'n urmă.
 Merg. Și-mi pare că altul pașii-mi imită din umbră.

Dar, pe drumul tăcut, unde nu-s felinare,
 șeade, ascunsă de crângi, pe bancă o fată pierdută.
 Voalul acoper' obrajii ei firavi, voalul ei negru, —
 voalul învăluie ochii cu licăr ciudat.

Și mă cuprinde o tristă, noptatică bucurie
 c'am întâlnit în neguri, în noaptea moartă, *un om*.
 Sed liniștit lângă dânsa, voalu'l ridic în tăcere.
 ochii de-ai ei mi-i apropii, suflet de sufletul ei.

Mute, cad frunze pe drum.
 Tainic, eu pun urechia pe inima ei..
 Și isbucnesc în hohot, plâng în mânușile-i reci,
 plâng, și plâng, și plâng, și nici nu știu de ce plâng.

Dar, ea nu mă gonește.
 Ochii mi-i șterge ușor.
 Eu de mâini o apuc, lovit de spaimă adancă,
 și o rog să m'ascundă, la pieptul ei să m'ascundă.

Aburi de negură curg peste copaci și răzoare.
 Frunza e fără culoare, iarba fără verdeață.
 Dar, prin zăporul de ceață, mute cad frunzele negre
 și 'n întuneric, pe bancă, șeade o Anonimă:
 strânge la pieptul ei cald chipul unui bolnav,
 strânge în mâinile moi ochii sălbatici de frică;
 și nimeni, afară de Domnul, n'auze rănitul lui hohot,
 și nimeni, afară de Domnul, n'auze a ei mângâiere.

*Fără voie te gândești la scena în care
 Rascolnicov îngenunchie în fața Soniei.
 Aceeaș milă pentru durerile omenești,
 ce ardea în inima lui Dostoievski. E senti-
 mentul stăpânitor în cărțile următoare ale
 lui *Obstfelder*: Două nuvele, Crucea, Pică-
 turile roșii, Insemnările unui preot. Teamă*

potolită de viață, așa cum este și cum o trăim — fîor de durere ce revine mereu, fiindcă pîetul simte pretutindeni suflul rece, străin ce-l întîmpină, uimire de somnambul față de realitatea zilnică, veșnic neschimbată, așa se înfățișează clar-obscurul ce învaluie proza poetică a lui Obstfelder. Nicăieri liniște, nicăieri limpezime, nicăieri închiegare. Fiecare figură apare ca o trăsătură de fulger, arabesc psihologic ce ȳuge și șerpuiește după melodia monotonă a sentimentului fundamental. Oamenii aceștia n'au nimic al lor; n'au trecut, n'au viitor, nu cunosc evoluție către o țintă. Au însă mistică muzicii în sînge: cîntă o clipă, dar în clipa următoare dispar, nevăzuți, neconcepuți. Visul lui Obstfelder era să ȳie mare cîntăreț, să spună numai ce nu se poate spune în cuvinte. În scrierile sale postume (Efterladte Arbejder), apărute la Copenhaga în 1903, se găsesc cîteva pagini din carnetul scris pe vremea cînd era în America. În ele vorbește aproape numai de bucuriile și tristețile ce i le procurau muzica: încerca să exprime în tonuri lumea de gînduri și sentimente ce-l copleșea și nu-i dădea pace. Dar cum, cum? Rînd pe rînd, renunță la munca lui: „Mai bine mor de foame și cînt la vioară, decît să-mi pierd zadarnic vremea“. Și tot muzica ȳu aceea care-l sili să pără-

sească America și să se'ntoarcă pe neașteptate în Norvegia.

*
* *
*

In lucrările în proză ale lui Obstfelder, figura principală e totdeauna Eul, visătorul și cercetătorul ce neîncetat se rotește împrejurul său, în nesfârșite reflecții subiective. Motivul central e cel erotic, femeia, Madona pământească, singura incarnație desăvârșită a misterului vieții, străbătută de suflet, mama Domnului și a oamenilor. Incă dela prima figură de femeie, — sărmana părăsită atinsă de boală mortală din „Două nuvele“ (To Novelletter), — găsim tendința religioasă de îndumnezeire a femeii. Fetița aceea islandeză nu e decât o bolnavă din mahalaua unui oraș, icoană sentimentală și mișcătoare, când fantastică și când superstițioasă, dar înălțată prin rugăciune la realitate superioară, înnobilită și purificată prin încercarea de foc a suferințelor. In cealaltă nuvelă, figura femeii e mai vagă, învăluită de natură visătoare, înrămată de mistica nepătrunsă a câmpiei. Umanitatea ei se reduce la un sentiment de împăcare cu natura, la presimțiri sau uimire; este femeia pe care o întâlnește într-o noapte „când lumina salută întunericul, când tot ce înfloarește respiră mai udânc, când stânca iubește fiordul, și fiordul

luna, și stropul firul de paie. Umbli cu teamă de moarte, nu cutezi să calci greu ca să nu omori bobocii, nu cutezi să dai din cap ca să nu sperii fluturii adormiți, umbli cu teama de moarte în tine și, deodată, te pomenești cu o mână pe umăr și suflet în ochii ce te privesc“... La urmă, femeia aceea devine simbol, suflet și dumnezeire glorificată.

În „Crucea“ (Korset), povestitorul rechemă în amintire chipul iubitei într'un pasaj exaltat: „Pentru alții, scrisorile ei nu pot fi ceeace sînt pentru mine. Pentru mine, fiecare cuvânt din ele e bătaia de aripă a pasărilor mari și albe ale veșniciei, raze de soare dintr'o inimă cuibărită în miezul pământului și ale cărei bătaii repezi nu încetează niciodată. Scrisorile ei sînt pentru mine o biblie. Ele cuprind totul“. Și ca să justifice oarecum acest ton religios, Obstfelder se refugiază în stilul său mistic: „Cine e Dumnezeu? Nu e oare acela de care ne apropiăm prin scara nesfârșită a stelelor, prin cristalizarea vieților, prin întămpinarea veșnic nouă a sufletelor?“

În „Picăturile roșii“ (De røde Draaber) sînt două femei: prima, puternică și uimitor de frumoasă, dar — caracteristic pentru Obstfelder — zugrăvită fără înțelegere a-dîncă, lipsită de pecetea realității. Cealaltă, urâtă și neplăcută ca exterior, dar de pu-

ritate supraomenească, învăpăiată de fanatismul credinței și al patimii, aureolată de gloria sfântă a durerii. Și totuși, Lili e covârșitor de reală și vie. Rareori a dat Obstfelder o bucată mai adânc simțită ca actul III al dramei, în care Lili își dă sfârșitul.

Ultimele lucrări amintesc mai mult poeziile. „Insemnările unui preot” (En Praests Dagbog) e o serie de poeme în proză, fără legătură strânsă între ele, tratând aceleași motive ca primele sale „Simțiri ritmice”. Astfel, producția lui Obstfelder se înfățișează ca unitate încheiată. Obstfelder e un maestru al prozei lirice, al stilului sugestiv, ce din ritm și din tot ce este inponderabil într’o limbă, creiază atmosferă. „Scrierile postume” conțin o mulțime de poeme de acest fel, între care mărgăritare ca Orașul, Insula Dronningen, Poveste, Câinele, adevărate modele de scris personal în literatura norvegiană.

*
* *
*

Crucea este, de bună seamă, nuvela cea mai bogată în suflet. Povestirea se resimte de influența romanului rusesc; modelul va fi Krotkaia lui Dostoievski. Ici și colo, amintește de Garșin. Aceasta nu scade originalitatea scriitorului: sentimentul sgudui-tor al povestirii rămâne al lui. Obstfelder

a numit această nuvelă: „O povestire de dragoste“, firește în înțelesul larg al cuvântului, căci e vorba de romanul unui suflet, de descrierea stărilor sale hotărâtoare, de sentimentele cele mai adânci. Două inimi prăbușindu-se împreună în nesfârșita resemnare a vieții, două inimi agățându-se una de alta în lupta sfâșietoare a morții. Și peste ele, soarta cu ochi de meduză, care spune: S'a sfârșit! Misticismul ce însușește bucata este taina ascunsă a vieții, puterea și măreția ei în împărăția nesfârșită a suferinții. Lumea se oglindește în omul slab, și omul slab cuprinde într'însul lumea nesfârșită. Poate tocmai fiindcă omul e atât de viu și individual.

Persoana principală e, ca în nuvelele precedente, femeia: vinovată și nevinovată, curată chiar după cădere și înjosire, evlavioasă și fidelă, și totuși atât de strânsă în plasa superstițiilor, încât nu vede altă scăpare în durere decât moartea. Dar, cât de reală, cât de adânc adevărată,—deși chipul i se desprinde pe fondul albastru auriu al cerului. Chiar dacă n'ai fi întâlnit-o, recunoști ușor pe această femeie, care s'a aruncat în valul vieții cu mintea plină de iluzii, cu sângele svâcnind de beția viselor, cu ochii scânteind de zâmbet la vederea lumii uimitoare, — pentru ca la urmă să zacă tremurând în ungherul ei întunecos:

„E un cuvânt — spune ea — pe care nu îndrăsnesc să-l șoptesc niciodată fără să mă'nșior... Fe-ri-ci-re!”

Cele două figuri bărbătești din această carte sînt puse acolo numai ca s'o lumineze; ființa și personalitatea acestora nu se desenează decât prin judecata ei asupra lor, prin purtarea lor față de femeie. „Femeia e o ghirlandă” — spune unul. „E pretutindeni, e ca iedera primejdioasă. Se încolăcește pe oameni și pe case. Se răsucește pe piciorul unuia și el cade; încunună mândru pe altul și el trăiește în mireasmă. Ingroapă o casă, și suie mândru pe acoperișul alteia. Și e veșnic aceeaș femeie. Sînt mii, sute de mii de bărbați pe pămînt. Dar e o singură femeie, numai una singură... Femeia e fantomă, ce umblă nevăzută printre noi, pe inimi și pe creieri, și așa a umblat din vremuri străvechi, veșnica Eva”. Presimțirea sumbră ce se desprinde din aceste cuvinte, e ca o icoană anticipată a soartei sale proprii. Așa tăios este acest suflet părăsit și pierdut, când își desvăluie taina.

Celălalt bărbat, se judecă singur: „Te-ai născut ca să fii acela ce putea să-i dea ei odihnă. Și ai chinuit-o până ai omorât-o”.

Și din punct de vedere formal, Crucea rămâne lucrarea cea mai de seamă a lui Obstfelder: are compoziție, unitate, înfă-

țișare de ansamblu. In această privință, ultimele două cărți prezintă o întoarcere către haoticul din anumite poezii, chiar dacă prin fondul lor rămân la înălțimea marelui său talent.

* * *

Picăturile roșii închiagă o lume de vis. Drama e clădită ca orice altă piesă, împărțită în patru acte, cu persoane principale și secundare, cu acțiune centrală și alta epizodică, în sfârșit cu tot calabalâcul obișnuit în teatru spre a da o iluzie de realitate și de acțiune. Dar miezul dramei nu se potrivește cu acest aparat bogat. Actele II și III sînt admirabile; celelalte fac impresia unor fragmente lirice. Persoanele parcă sînt somnambuli; replicele sînt enigmatice, melancolice, naiv de frumoase și, uneori, grele de priceput. Iar când persoanele nu vorbesc, pîndesc; pîndesc la glasul lăuntric, din adâncurile întunecoase ale sufletului, sau din afară, din lumile depărtate ale spațiului. Criticul Carl Naerup susține că există un text scris al Picăturilor roșii, superior celui tipărit, stricat prin îndreptările poetului, și că acelaș lucru s'ar fi întîmplat cu drama într'un act Estera, publicată în Scrierile postume. Aceste afirmări, pe care nu avem putința să le controlăm, rămân pentru noi o taină, o îndoială.

Cu toate visurile sale nebuloase, chimistul Odd Berg, personajul principal al piesei, este un reformator social, plin de gânduri de primenire a omenirii, de îndrumare a lumii spre veselie și tinerețe. „E ceva bolnav la oameni” — spune acest urmaș al lui Hamlet, și visează, firește, o reclădire a lumii „în armonie cu ea însăși”. De aci, gândul unui elixir al vieții, care să permită omului să-și desvolte viața după firea sa. E idealul visatorului, ce niciodată nu va avea puterea, nici voința să conducă pe oameni în lupta lor pentru viitor. Odd nu vede lumea, care pentru alții reprezintă singura realitate. Pentru el, realitatea vie, împetrișată, schimbătoare, este numai păcăleală și minciună, este haina murdară a fantomei strălucitoare a veșniciei, pânza ridicolă ce acoperă statuia de marmoră. Pentru el, morții sînt vii și viii, morți. Și de cîteori caută viața, iubește cu dragoste bolnavă, îi scapă din mâini, căci el nu e decât prada visurilor și a umbrelor.

Visul său? Să învețe pe oameni să tragă cu urechia la muzica vieții, — adică visul poetului însuș. Muzica vieții, în limba lui Obstfelder, înseamnă sufletul ființelor, partea de dumnezeire și veșnicie din toate câte se mișcă în jurul nostru. O asemenea reformă trebuie să înceapă dinăuntru, fără partid politic, doar cu profeți, vechi și noi.

Și niciodată nu s'a simțit mai mult nevoia unui propovăduitor ca în zilele noastre, în epoca sclaviei impusă de bani.

În Scrierile postume, se găsește actul I dintr'o piesă neisprăvită, intitulată „Ultimul rege“ (Den siste Konge). Acest fragment se deosebește de lucrările dramatice ale lui Obstfelder prin replici clare, distincte, sigure. Acțiunea se petrece într'un viitor depărtat. Partea scrisă apare ca un prolog, o atmosferă de presimțiri tulburătoare, ce se strânge la urmă într'un efect puternic. Dintre persoane, se distinge tânărul rege, figură nobilă, mai mult de visător decât de stăpânitor. Este în el o teamă potolită, ce te face să prevezi prăbușirea lui, atunci când, într'o zi, ideile sale se vor ciocni cu bătrâna societate mai puternică decât el.

* * *

Insemnarile unui preot cuprind desfășurarea unui șir de gânduri și meditații. Scriitorul n'a încercat să le adune într'o formă unitară, într'o acțiune desăvârșită. E monologul unui pustnic, acelaș cercetător din toate cărțile lui Obstfelder; un poet singuratic, mărturisind oamenilor credințele și îndoielile nopților sale. Dar, acest Eu apare ca o figură nouă, tocmai fiindcă este înfațisat direct, în libertatea nemărginită a însemnărilor zilnice. Cartea nu e scrisă pentru cei ce caută soluții precise, claritate indis-

cutabilă. Valoarea sta în sinceritatea personajului față de el însuși, în devotamentul pătimas pus în analizarea gândurilor și simțurilor sale. Și iată-l oprindu-se iar în fața esenței negrăite a vieții: „Niciodată nu se va putea spune aceasta prin cuvinte. Moartea și viața, dureroasa creație înfiorătoare, toate laolaltă în numele aceluiaș, în numele sufletului, nu, cuvintele omenești nu vor putea descifra aceasta niciodată“.

La urmă, îl prinde extazul în fața femeii ca în fața celei mai înalte întrupări a vieții. Soarele vorbește cu omul și-l lămurește că puterea covârșitoare în lume e frumusețea: „Mașinile tale, legile tale, sistemele tale, ce sînt oare față de Femeia ce stă în lumina înmiresmată și lasă să curgă lapte din sâni sensuali în buze trandafirii? Privește-i, sâni aceia, sînt ca mine, sînt sfere!“

În opera fragmentară și uneori tulbure a lui Obstfelder, visul este măsura tuturor sentimentelor și gândurilor omenești. Căci visul e născut din teama de viață. Și numai în el poți să desăvârșești neșfârșitul dor ce-ți sfredelește sufletul.

În depărtarea visului și a dorului, Obstfelder e umbră nocturnă, pribegind pe uliți singuratice. Pustnicul simte veșnicia tăcută deschizându-se în inima sa tremurătoare, și aude glasul Domnului: - Cine ești? Cine ești?...

PICĂTURILE ROȘII
DRAMA IN PATRU ACTE

P E R S O A N E L E

ODD BERG, doctor în chimie
FARMACISTUL BERG, tatăl său
BORGHILD
LILI
DIRECTORUL HANSEN
OTTO, medic
STEEN
WILLE
DANIEL, servitor
NIELS, servitor
DOAMNA STEEN
CAȚIVA SERVITORI
DOI COPII

Publicată la Copenhaga (Gyldendalske Boghandel, 1897).

ACTUL I

Sala de serbari a oraşului. Grupuri de domni şi doamne gatite. Conversatii sgomotoase. Puţin la o parte, în stânga avanscenei, stau pe o canapea Odd Berg şi Borghild.

ODD (cu glas tremurător)

— ... Borghild!

BORGHILD :

— Da.

ODD :

— Borghild! Uite-te la mine! (Borghild întoarce capul spre dansul. O priveşte lung, gânditor. Apoi, dureros) ...Da, simt. Pleci. (Priveşte iar drept înaintea) ...Curând o să plece toţi. Şi atunci... atunci...

BORGHILD (timid)

— Nu pleacă pentru multă vreme
Şi de altfel...

ODD :

— O simt în mine. Pleci.

BORGHILD :

— De ce ești așa de ciudat? Astăzi !
Astăzi când tot e așa de mareși frumos
pentru noi. Te-ai schimbat așa mult, de
când te-ai întors acasă... (Insinuant, apro-
piindu-se de el) Doar o să fii a ta în
curând. Toată. Fiecare fibră a mea o
să-ți aparțină.

ODD (ca pentru sine)

— Ce minunat de frumoasă te-ai făcut !
Pe când visam acolo, între străini, pe
semne că fiecare vis al meu îți adăoga
o nouă trăsătură de frumusețe. Ești
splendoarea însăși. Pieptul ți s'a rotun-
jit, buzele...

BORGHILD (înfiorată)

— Ssst!... ne aud... se uită la noi...
(ridică ochii spre dânsul)

ODD (cu teamă)

— Nu te uita așa la mine. O, nu știu...

(se scoală și face câțiva pași; ea îl privește surprinsă, se ia după el, îl ia de braț)

BORGHILD (cu glas poruncitor)

— Vino! Șezi aici! (o urmează cu aer absent) ... Spune-mi adevărul! Ți s'a 'n-tâmplat ceva acolo. Am simțit după scrisori că-mi ascundeai ceva. Scriai o mulțime de lucruri pe care nu le pricepeam. Ai întâlnit pe cineva acolo, pe alta. Știu.

ODD (care n'a auzit cuvintele lui Borghild, liniștit, bizar) Mi se pare 'n clipa asta că toată viața odihnește pe umerii mei, viața tuturilor. Și tu, tu ești așa departe, și devii așa mare, așa imensă — că nu 'n-drăsnesc să-ți ating mâna.

BORGHILD (aspru)

Știam. Ai întâlnit pe alta.

ODD (acelaș joc)

...Eram singur. Luni de zile. Singur ziua, singur noaptea. Și am stat și m'am gândit. Și am venit. Măreția. Grozăvia. (isbucnind) Toată lumea asta!... Mă in-

spăimântă... (Ca pentru sine) Vezi, acum vine directorul, ia paharul. (Cu spaimă) O să vorbească... pentru mine poate.

BORGHILD (încet)

Nu mai ești acelaș. Nu te mai înțeleg. Nu 'nțeleg cum poate să-ți fie frică acum. Acum, când sîntem iarăși împreună. (blând) Acum, când stai aci! (și mai blând) La mine.

ODD (ca 'n vis)

La tine?... La tine?... (În clipa aceasta, Directorul Hansen bate 'n pahar)

HANSEN :

Domnilor și Doamnelor! Trăim o epocă ciudată. Epoca științei! Era o vreme când oamenii de știință ședeau ca niște visători bolnavi în scorburile lor și căutau „piatra înțelepciunii“. Astăzi știința și-a mutat altarul afară la soare, în aer proaspăt. Și, spun o vorbă mare: piatra înțelepciunii e găsită! Adevărata vârstă de aur a sosit. Afară, în mijlocul vieții, în mijlocul oamenilor e calea pe care se va face aur din fier.

Am, domnilor și doamnelor, în fața ochilor o viziune, o viziune a viitorului. Văd sus în aer, ca niște degete întinse, coșurile fabricilor atingând norii, văd fumul așternându-se peste lume și povestind despre munca omului, aud bătăile mașinilor svâcnind ca niște inimi, văd cheiuri dealungul malului, prin care vapoare străine leagă orașul nostru de porturile cele mai depărtate.

Și dacă ridic cupa mea 'nspumată, e să urez bun sosît printre noi omului, cercetătorului genial —dacă-mi dați voie să-l numesc așa — a cărui dragoste pentru orașul natal i-a inspirat planul remarcabil, pe care-l sărbătorim astăzi. Noi l-am trimis departe în țări străine, l-am trimis — ca să zic așa — ca un pionier al Nordului. Dar, credincios vetrei sale și nădejdlor noastre, a tânjit să se 'ntoarcă acasă, și-l avem aci printre noi, astăseară... Trăiască fabrica! ...Trăiască doctorul Odd Berg!

(Lumea se strânge în jurul lui Odd, ciocnește cu el. Odd e foarte palid și emoționat. În acelaș timp, se apropie șase doamne tinere îmbrăcate în alb. *Doamna din față* îi oferă un buchet de trandafiri roși)

D-NA DIN FAȚĂ :

Venim din partea femeilor. Venim cu trandafiri. Căci femeile adoră omul muncitor. Când e vorba de împărțit fericire 'n casă și râsete 'n suflete, sîntem veșnic gata, și risipim mângâieri feminine aceluia care merge 'n frunte. (Ii întinde trandafirii. Și cum el refuză printr'un gest al mâinii, ea pune trandafirii în poala lui Borghild, care șade alături. Cele șase doamne salută și pleacă.—Tăcere între Odd și Borghild. Apoi)

ODD (privind la Borghild)

Ce frumoasă ești astăseară!

BORGHILD (radioasă)

Fiindcă sînt mândră de tine. (Odd își ascunde obrazul în palme, fără ca Borghild să observe) ... Ce plăcut e să te uiți la lumea asta îmbrăcată de sărbătoare, să te gîndești la tot ce o să vină! La tot ce o să fie nou, proaspăt! ...Și noi doi! Cum o să muncim! Cum o să sporască fericirea noastră prin a celorlalți! ... (miroașe florile) Minunați trandafirii aceștia! Pe cari ți i-a dat ție. Nouă...

Uite! Țsta-i al tău ! (se întoarce spre Odd, care a rămas în aceeaș atitudine) ...Ce ai ?

ODD (cu tristețe adâncă)

Îți aud glasul. Incerc să-ți citesc în suflet, să te întipăresc în mine. (Întoarce capul bizar) Trandafiri! Ce mult îmi plăc trandafirii !

Ai văzut ce drăgălaș au dat din cap, la plecare?

BORGHILD :

Da. Nu-i o seară frumoasă, asta ? (Vrea să-i atingă mâinile. El le trage 'napoi)

ODD (schimbând vorba)

Borghild, m'ai urma orișunde ?

BORGHILD:

O știi prea bine.

ODD :

Chiar dacă aș renunța la toate?

BORGHILD :

Dacă ai renunța ?... De ce ai renunța la ele ? (Odd tace) ...De ce să renunți la ele ?

ODD :

Vorbeai de toată fericirea ce o să vină.
Crezi *tu* în fericirea oamenilor ? (Într-un
timp, farmacistul Berg s'a apropiat tiptil de
ei. E om înalt, subțire, capul puțin aplecat
înainte).

BERG (mișcat)

Imi dai și *mie* voie să ciocnesc cu tine,
Odd ? (Cu pauze, căutând cuvintele) ...A
fost așa de plăcut pentru mine... așa
de plăcut... Ca și cum toți anii duși
mi-ar fi stat în față vorbeau așa
frumos despre tine... lumea e așa de
bună... mult mai bună decât ai crede...
(ezitând) Dar, ce voiam să-ți spun... da,
erau clipe când nu știam ce e dreptatea
în lume... desnădăjduiam adeseori... pier-
deam nădejdea.

...O, bine a zis: Să introduci știința în
toate împrejurările vieții, e adevărată
alhimie. Da... dar eu stau aici și vor-
besc... și voi nici nu puteți să mă 'nțe-
legeți... mi-au răscolit atâtea 'n suflet
astăseară... Da... (chinuit de emoție, ridică
paharul să ciocnească) Nu puteam ciocni
cu tine, fiindcă toți erau în jurul tău...

Mi se părea că n'am dreptul s'o fac.
 (Se șterge la ochi; se scoală) Să trăiești,
 Odd ! Să trăiești, Borghild ! Pentru viața
 nouă în care pașiți !... Pentru toată viața !
 (Se depărtează cu pas grăbit, capul sus)

BORGHILD :

Ciudat mai era !

ODD (pentru sine)

De când eram mic de tot, mi se părea că ascunde o taină 'n el. Purta parcă în spinare o suferință adâncă și tainică. Mi-era frică de el și fugeam. Niciodată nu mi-a vorbit. Dar nu pot să uit cum îl auzeam câteodată noaptea venind la mine în odaie și trăgând plapoma peste mine. Mi-aduc aminte ce greu ofta. (Își ascunde obrazul în palme. În timpul pauzei ce urmează între Odd și Borghild, se aude următoarea convorbire într'un grup, mai în fund, la dreapta)

D-NA STEEN :

Cum se *întrebuințează*... apa aceea... serul acela ; dar cum îl chemași, domnule Wille ?

WILLE :

Serul lui Secard, doamnă !

D-NA STEEN :

...Serul lui Secard, da... De altfel nu cred în asta. Nu cred în ruptul capului să se poată descoperi așa ceva. Serul lui Se... Se...

WILLE :

Serul lui Secard, doamnă !

D-NA STEEN :

Serul lui Secard, serul lui Secard, serul lui Secard ! E o păcăleală, îți spun eu.

D-BUL OTTO :

Doamnă, nu fii așa de sigură !

D-NA STEEN :

^ Dar ce este, de fapt ? Ce înfățișare are ? Cum se ia ?

D-BUL OTTO (informând-o)

Ei, e un proces foarte greu de definit. Dar dacă arăți într'adevăr interes științific pentru chestia asta, îți explic cu plăcere.

UNA DIN CELELALTE DOUA DOAMNE :

Da, arată-ne !

OTTO (cu ton doctoral)

Vrei să-mi dai mâna dumitale, doamnă Steen ? (D-na Steen i-o întinde)... Ai mâneci prea lungi. Trebuie să le tragi puțin.

D-NA STEEN (cocheta)

Nu prea mult.

OTTO (îi sumete manecă, ținându-i brațul de încheietura mâinii)...

Asemenea brațe n'au nevoie de întinerire, doamnă ! (Celelalte doua doamne aplaudă)

D-NA STEEN (lovindu-l cu evantaiul)...

Uf, ești desgustător ! Nu știu ce e mai desgustător : medicina sau medicii.

CELE DOUĂ D-NE :

Să vedem întrebuintărea !

D-NA STEEN (catre d-rul Otto, care a făcut o pauză savanta)

...Ei !

OTTO (cu aer de profesor)...

Pentru a injecta serul lui Secard... îți alegi... o mică porțiune... de piele — unul până la doi centimetri pătrați... de pildă asta... (o săruta în locul acela)...Vezi, asta-i apa tinereții, doamnă Steen, și astfel se ia.

D-NA STEEN (repede, ca să nu se observe, către Berg, care s'a apropiat de grup)

Dumneata, domnule farmacist, care ești om *serios*, ce gândești despre apa tinereții? Crezi în asta?

BERG (interesat)

Vreți să spuneți... în formă organică sau anorganică? (Conversația continuă fără să se mai audă; reîncepe dialogul între Odd și Borghild).

BORGHILD (cu greutate, șoptit și dureros)...

O singură dată nu mi-ai spus astăseară că mă iubești.

ODD (isbucnind, cu durere stăpânita)...

Dac'ai ști cât sufăr... (Se scoală cu emoție înfrânată, merge luptând cu sine până la o masă apropiată, bate încet, apoi mai tare

într'un pahar. Toate privirile se 'ntorc spre el. După o pauză, în care se uită peste lume, cu mare siguranță în glas)- ...Vă simt aproape de mine, simt cum bat inimile voastre, creerii voștri lucrând. Văd fețele voastre care așteaptă ce o să zic. Peste o clipă veți ști, și mâinile voastre întinse pentru aplauze se vor strânge de mânie... (murmur de mirare) ...Un an și mai bine m'am chinuit pentru ceasul acesta. La urmă, m'am gândit că poate s'ar putea evita... Trebuie să părăsesc ceea ce au legat visurile tinereții și gândurile mele mari. Ce va mai fi, nu știu! (Cei din fața se uită întrebători unii la alții) ...Pe când eram în străinătate în orașele mari, pe când rătăceam printre turmele de oameni negri, ce se târăsc împrejur ca niște reptile imblânzite, atunci mi-a venit ideia. ...Am văzut. ...*E ceva bolnav în oameni.* În voi, în mine, în noi toți. Și acel care știe aceasta, acel care a văzut aceasta, acela... (își apucă fruntea cu mâinile, aproape în delir) ...Viața aceasta caldă, luminoasă printre voi, nu e pentru mine. (pauză scurtă, în care murmurul de mirare sporește. Cu alt

ton) ...Eu m'am uitat la voi astăseară. V'am văzut răsând. Spuneți-mi : sinteți oare fericiți ? Ați simțit voi vreodată ce înseamnă să fii om ?

DIRECTORUL HANSEN (desprinzându-se din murmurul general)
La chestie !

ODD :

O s'ajungeți bogați. O s'auziți roțile mașinilor în oraș pretutindeni. O s'aveți viață nouă, prăvălii, vapoare, transporturi... Și când le veți avea pe toate, ce o să fie ? (Mișcarea mulțimii se schimbă'n furtună)

GLASURI :

La chestie ! La chestie !

ODD (adunându-și ultimele puteri)

Vișul tinereții mele, visul fabricii mari, a murit.

Bogați ar putea să vă facă, pe câțiva ; fericiți, niciodată. (lumea se strânge tot mai aproape de Odd, până ce e acoperit de mulțime).

GLASUL DIRECTORULUI HANSEN :

Ai de gând să renunți la participarea dumitale la proiect?

GLASUL LUI ODD :

Da.

GLASURI DIN MULȚIME :

Rușine ! Rușine !

DIRECTORUL HANSEN (întrerupând)

Și te-ai gândit oare la...

FARMACISTUL BERG (care până aci a stat într'un colț în fund, s'a vârat brusc în mulțime și s'aude strigând tare)

Păzește-te, Odd ! Blestemul e *peste* tine !

ODD (în mulțime)

Ce ȳrei să spui ?

BERG :

Seara asta a fost ziua de bucurie a vieții mele. Te rog, pentru părul meu alb — pentru o viață de teamă — nu face asta ! ...Nu renunța ! Nu renunța la viață ! (pauză fără răsufare. Odd și tatăl său sînt ascunși de mulțime. Tatăl, rugător) ...Nu renunța !

ODD :

Nu pot. Nu poți să-ți poruncești ție însuși.

BERG :

Mai gândește-te odată !... Pentru mine !

ODD (dupa o scurtă pauză, înăbușit)

Nu pot.

BERG :

Blestemul e *peste* tine. (Iese grabnic).

GLASURI DIN OM ÎN OM :

Ce a fost ! ...L-a blestemat ? ...El l-a blestemat ?

CAȚIVA SERVITORI (intrând pe ușa din fund)

Ce a fost ? Ce a fost ?

OASPEȚII MAI APROPIAȚI :

Zice că l-a blestemat tatăl său.

NIȘTE DOAMNE :

Uf, ce neplăcut ! Hai să mergem !

MAI MULȚI :

Să mergem ! (lumea pleacă grabnic, aiurită,

întrebând, vorbind, ieşind pe toate uşile.—
Odd Berg a rămas împietrit în acelaş loc ca
mai'nainte, în mijlocul sălii)

D-NA STEEN (trecând pe lângă el, ca sa iasă
pe uşa din dreapta în faţă)

...Mulţumesc pentru plăcerea ce ne-ai
procurat-o !

(Odd a rămas singur. Borghild, care a stat
liniştită în fund, înaintează şi dă să iasă pe
uşa pe care a ieşit d-na Steen).

ODD :

Pleci şi *tu?* (Borghild nu raspunde) ...Acum,
când pleacă toţi... Acum, când sufăr.
(Borghild stă liniştită, aşteapta parcă ceva)
...Până la urmă am aşteptat, sperând
că poate unii, poate unul sau altul din
mulţime — numai unul — o să mă în-
ţeleagă. S'au dus. (Borghild rămâne ne-
clintită. Aruncându-se în genunchi şi apucân-
du-i rochia) ...Stai !

BORGHILD :

Trăsura mă aşteaptă.

ODD (se aşează cu obrazul în mâini).

BORGHILD :

Ți-aduci aminte primăvara înaintea ple-

cării tale în străinătate, plimbările ce le făceam în port; ți-aduci aminte tot ce-mi spuneai atunci? (el nu răspunde)
 Ți-aduci aminte seara când vorbeai în fața orașului întreg la sindicatul muncitorilor, plimbarea în sanie pe urmă, pe câmp departe? ...Și acum aud zurgălăii. (Într-o revoltă puternică, merge drept la dânsul și, plecându-se spre el, tare, dar jumătate șoptit) ...Mincinosule! (Iese încet. Se aude trăsura pornind. Când Odd observă deodată că s'a făcut liniște deplină, își ia mâinile de pe obraz și se scoala brusc).

ODD :

A plecat ! (Se așează, gânditor. Apoi se duce la o fereastră'n fund, trage transparentul. Se vede cerul înstelat) ...Miriade ! (Umblă'n lung și'n lat, se oprește apoi cu fața la public, întinde mâinile în aer) Miriade !

CORTINA

ACTUL II

Capitala. Laborator, sticle, retorte, tuburi de reacție, schelete, glob. Lili șade jos pe o blană, în stânga avanscenei, și țese ciorapi. Odd merge de colo până colo, lucrând cu vase, sticle și prafuri diferite. Masă mare de lucru, paralelă cu zidul din dreapta.

LILI :

Ia spune, de ce faci plimbări așa lungi? (Înălță capul să asculte) ...Nu răspunzi, doctore! ...Te-am auzit întorcându-te așa târziu acasă. Cum de nu ți-e teamă să te duci singur!

ODD :

Am făcut sgomot ?

LILI :

O, nu, nu! M'am trezit doar o clipă. Mi se părea că vine spre mine o sticlă mare, cu patru capete. Și m'am trezit.

Că mi se părea așa de ciudat ca o sticlă să umble. Și așa, *tu* erai sticla. ...De ce nu râzi? Tu nu *râzi* niciodată. ...Și m'am uitat pe fereastră. Și era miezul nopții. Era așa de ciudat!... Toate sînt așa de ciudate noaptea.

Sînt cu totul altfel... Imi place așa mult Orion. Știi de ce?

ODD (distrat)

De ce?

LILI :

Poate vrei să mă faci să cred c'ai auzit ce-am întrebat... Tu n'auzi nimic din câte spun... (stîns) De altfel, tot una e. Eu tot vorbesc. (tainic) Da, fiindcă *el* stăpânește *deocamdată*. Că altfel, de ce ar semăna cu o clepsidră? Infățișare de clepsidră. (cuprinsă de fantezie) Secunde — secunde — nu sînt de fapt decât niște pietricele mici, mici, — și așa cad — și cad și cad, — din catul de sus în catul de jos, dar *el* se'n- toarce încet, încet, știi — și ajung iar sus, ele care erau jos, — și cad iar în

jos — și așa cad, și cad și cad—mereu
 în veșnicie — de sus în jos și de jos
 în sus, și iar de sus în jos și de jos în sus.
 ...Nu e timpul așa, doctore? (aproape
 pentru sine) Trebuie să aibă grozav de
 mult de lucru azi, vrăjitorul. (lasă ciorapul
 și numără pe degete) ... Timpul, spațiul,
 energia, materia, timpul, spațiul, energia,
 materia... Doamne, ce frumos o să fie!
 Ce frumos! (bate din palme)

ODD (ridică ochii).

Ce e, Lili? ce o să fie frumos, Lili?

LILI:

Ghicește! ...Fiindcă te asigur c'ai să
 ghicești! ...Numai să găsești pe y . Cred
 că x e exact. Nu crezi că x e exact,
 doctore?

ODD:

x ?

LILI:

Da: x ! Tocmai x !

ODD:

Ce x ?

LILI :

Ce x ? Nu e totdeauna un x și un y ?
Dacă n'ar fi tocmai asta așa de nostim
de speculat? Dar ce e ?

ODD (mereu preocupat de lucrările lui)
...Dar ce numești tu x ?

LILI :

Fericirea roșie, roșul pe care l-ai descoperit. Dar mai trebuie și ceva albastru. Nu crezi și *tu* că y trebuie să fie albastru? Ca cerul seara. ...Acum trebuie să te odihnești, doctore! Ai muncit toată ziua. ...Pun ibricul la fiert. (Odd se așează la dreapta ferestrei în fund și privește afară cu fruntea răzimată în palmă. Lili aduce ibricul și aprinde mașina de gaz; e foarte ocupată, dar umblă grațios și fără sgomot. Acum, când tăcerea întunecoasă s'a lăsat, o sclipire deosebită se desprinde dintr'o sticlă cu lichid roșu, ce stă pe o poliță. Lili mirată). Uite! Odd!

ODD

Cé e?

LILI :

Uite, sticla aceea roșie! Sclipește. Lu-

minează. ...Parc'ar fi soarele'n ea. (cu teamă) ..Gândește-te, de-ar sări dopul! ...Că poate soarele nu vrea să mai *stea* înăuntru!

ODD (întorcându-se iar spre fereastra, trist și încet)

Soarele, spui tu... Soarele... Soarele, cerul, tot spațiul cerului... Tras în chip magnetic jos pe pământ. Adunat în pieptul fiecărui om! (zărind tramvaiul pe fereastră). Cum se mai grăbesc! N'au odihna. Au uitat că sînt strănepoții lui, ai lui care a suflat viața în milioane de ființe... Auzi, Lili?

LILI (stă o clipă de ascultă, apoi cu mare seriozitate)

Da. E „tramvaiul“.

ODD:

E plin. ...Un om cărunt. Stă în picioare. Se ține de cureaua de sus. Nimeni nu-i cedează locul. N'au timp să se gândească la el. (isbucnind) ...Cât îi iubesc!

LILI (schimbând ibricul din loc)

Hai, fierbi, vită! (un timp) ...Cum poți

să ții la ei când nu-i cunoști? (ia blana de pe jos și merge de se așează la picioarele lui. Se face mai întuneric).

ODD (visând)

...Înainte de a veni tu aci, eram cu de-săvârșire singur. Și stam și priveam pe fereastră, când eram obosit. Și mi se părea tot mai mult că erau ca niște copilași mici, mici, cei ce umblă pe stradă. Le era așa frică, așa frică să nu poată să facă tot ce aveau de făcut până să vină noaptea. Mi se părea că suferă atât.

LILI (după ce s'a gândit)

...Nu. Ei n'o duc bine. Nu sînt fericiți.
...Dar *tu* ești?

ODD :

Eu... Și eu sînt om.

LILI:

Da, de sigur... Dar tu mai ești și altceva. Tu, tu ești ceva care merge'n sus, peste toate, le vezi pe toate, mergi în sus, spre... spre Orion!

ODD :

Da, dar nu-i o fericire să fii silit să le vezi pe toate. Gândește-te dacă D-zeu trebuie să le vadă pe toate! Nu pot să-mi închipui asta. Nu cum le vedem noi, în orice caz. Că ar trebui să devină întunecat. Și el e luminos. ...La ce te gândești, Lili?

LILI :

Ești așa drăguț, astăseară... Nu mă gândesc. Ascult. Ascult glasul tău. Parcă ar veni de aiurea decât din tine, parcă... parcă ar...

ODD (dureros)

...Nu vorbi de mine.

LILI :

Nu *vorbesc* de tine.

Vorbesc de lumea 'ntreagă.

Tu ești lumea 'ntreagă, tu. Că altfel n'ai putea să *faci* asta. ...Și tu ești fericit. Da, ești. Nimeni nu-i fericit ca tine. ...Fiindcă... fiindcă... (numără pe degete) fiindcă nu-i nimic mai adânc frumos decât să vezi tot ce e așa gro-

zav de dureros... și așa de... (numără pe degete repede) așa adânc de frumos... așa adânc de frumos, decât să știi că poți să le vindec pe toate în tot... în tot... cum se zice... stai puțin... în tot spațiul lumii!

(Pauză scurtă)

ODD :

Dar când nu poți?

LILI :

Tu poți! (Se scoală și aleargă la mașină, dansând și cântând) ...Poți, poți, poți, poți! (Așează repede o măsuță cu pâine, unt și brânză; toarnă ceaiul. Înainte de a fi gata, fără să se 'ntoarcă) ...La ce te gândești? Gândești așa de greu, c'o simt pe umeri.

ODD :

O, nu era nimic.

LILI (aducând ceștile, se așează la masă grabnic, cu ochii'n pământ)

...Zii, nu era nimic... (El pune zahăr în ceaiul lui și-l duce la aceeaș fereastră, unde bea și

mănâncă, în picioare. Ea, la fel, la fereastră din stânga-fund).

ODD (în timp ce s'aude o locomotivă fluierând)
...Când te gândești, când te gândești...

LILI (veselă deodată)
... Mă gândesc, mă gândesc.

ODD :
...când te gândești că trenul ăsta, care grăbește spre alt oraș, spre altă mizerie umană,—toate trenurile astea peste tot pământul,—toți oamenii ăștia...

LILI :
...tot ce călătorește, aleargă, fuge...

ODD :
Și casele astea mari cu atâtea etaje, toate bărnele, zidurile, ferestrele, coșurile... și toate luminile de-alungul străzilor...

LILI :
.Cele electrice, vrei să spui?

ODD :
Cele electrice și cele cu gaz și ferestrele... când te gândești...

LILI :

Mă gândesc de-mi crapă capul.

ODD :

Toate astea, care foiesc și țipă și furnică pe uliți, suflă și fumegă și... toate... că au putut să crească, să fie zidite, să existe după aceleași legi ca la început!

LILI (gândindu-se)

...Legi... da, legi... Ce sînt alea, legile, mări, doctore? M'apucă totdeauna teama când aud cuvântul ăsta.

ODD :

E ceva care leagă lume de lume și ființă de ființă...

LILI (întrerupând).

Ca firele de telefon? Zumzăie în ele?

ODD :

Inchipuie-ți că ai fi la mijlocul unui fir de telefon: zumzăie și zumzăie. Umblă o mulțime de lucruri prin ele. Dar nu-ți dai seama ce. E numai un zumzet. Și

totuși, se formează o mulțime de cuvinte, cuvinte mici, clare, separate. Așa e și cu legile.

LILI :

O, Doamne! Atunci legile sînt ceva bun. Ce frumos! Și merg prin toată lumea?

ODD :

Da.

LILI :

Ca și planșa aceea cu linii colorate, așa-i? Ce e aia?

ODD :

Carnetul capilar.

LILI :

O, ce frumos e! Și'n acela e *suflet*?
(Odd nu răspunde) ... Iar nu răspunzi...
Este suflet în el. Eu *știu* că e suflet!
... O, ce frumos e! Atunci toată lumea e ca un om... și acele... acele legi, sînt nervii și toate celelalte?

ODD :

Dar admite acum, că dincolo de toate

· ar fi o singură lege, după care ai putea să te conduci, dacă ai putea să legi toate nodurile și să urmărești firul! Căci atunci ai putea să *începi*.

LILI:

Să începi?

· ODD:

Da, atunci ai putea să începi să le aduni iar.

LILI:

S'aduni? ce s'aduni?

· ODD:

Atomele.

LILI:

Atomele! Iar începi cu atomele? Găsesc că s'ar putea întrebuița cuvinte mai *cum-se-cade*, — pe care să le priceapă toată lumea! ... Atomele, sînt acelea care au ajuns în dezordine, nu-i așa? — acelea de care mi-ai vorbit în seara aceea de Duminică — atunci, când m'ai învățat constelațiile, — stelele în cor-puri, — acelea care nu sînt rînduite cum

trebuie? ... Da, o văd în ochii tăi. *Asta* e. Să nu crezi că nu te văd dacă-i întuneric, doctore!

(Ia ceștile și le pune într'un bufet. Întâmplător, se uită la Odd, care s'a așezat și privește fix înainte. Se oprește și spune încet, cu durere) ... Iar *ți-a venit!* (Tăcută, se lasă în fața lui, pe blană. Isbucnește în plâns liniștit, care crește în sughituri).

ODD: (abia acum a observat-o).

... Ce e? Ce e, dragă?

LILI:

Iar aveai privirea aceea. (tragând pe nas)
Iar aveai privirea aceea... (punând mâinile pe piept) Mi-e așa de frică...

ODD: (îi mângâie părul).

... Biata Lili! Biata Lili! (Sculându-se după o mică pauză și ieșind). Trebuie să mă duc undeva. Mă întorc imediat. (Lili rămâne cu fruntea îngropată în blană. Din când în când, spinarea îi e sguđuită de sughituri. S'a făcut întuneric desăvârșit afară; numai lumina felinarului aruncă o slabă li-carire. Sună la poartă).

LILI: (sculându-se deodată)

... A sunat? (Sună iar) ... Cine să fie?

(Iese. Se'ntoarce cu Berg). ... Ce întuneric e aici! S'aprind lampa! (o aprinde).

BERG:

Se'ntoarce târziu?

LILI:

Nu.

BERG (privind împrejur).

... Dumneata ești asistenta lui pe semne.

LILI:

Sint eleva lui... (mândră) ucenica lui.

BERG:

Zii, ucenica lui... Imi dai voie să mă uit împrejur?

LILI:

Mă rog, dacă umbli cu băgare de seamă.

BERG (cercetează fiecare sticlă lung și atent, exclamând ici și colo).

... Așa!... Așa!... (În sfârșit, găsește pe masă un carnet de însemnări, pe care-l studiază cu mult interes. Apoi, umblă repede în lung și'n lat, cu mâinile la spate. Se oprește

brusc în fața lui Lili, întrebând sever și repede). Crezi *tu* că o să găsească formula?

LILI (cu luminoasă convingere).

... Da!

BERG (se așează, întunecos și aspru).

... Nu! ... Nici o ființă muritoare n'o poate găsi ... Diavolul vără asta în mintea omului, diavolul! (Reluând printre gânduri, mai liniștit și foarte trist). ... *Nici o ființă muritoare nu va găsi asta. Nici o ființă muritoare...* (În surdină). ... Nu, n'o să se *găsească*. N'o să se *gaseasca*. (Se scoală și umblă repede, se oprește în fața lui Lili, blând) ... Cum te cheamă?

LILI:

... Lili.

BERG:

Lili. Așa! (îi mângăie parul. Prietenos) Îl ajuți tu, Lili?

LILI:

Da.

BERG:

Vezi de analize?

LILI :

Da.

BERG :

I-aduci vasele ?

LILI :

Da.

BERG :

Le speli ?

LILI :

Da.

BERG :

Dar ştii tu de fapt *dece* face toate acestea ?

LILI :

Da ! Vrea să regăsească apa vieţii.

BERG :

Ceeace prelungeşte viaţa ?

LILI :

Nu ! Ceeace face să nu ai nevoie să trăieşti aşa de mult.

BERG (îndoienic, mirat)

... Să nu ai nevoie... să nu ai nevoie...
să trăiești așa de mult... Ce înțelegi tu
prin asta?

LILI :

Știi tu ce-s alea atomele? (Berg zâmbește)
Nu-i nimic de râs. E lucrul cel mai greu
pe lume să pricepi lămurit ce e cu atomele.

BERG :

Ei! Ce e cu atomele?

LILI :

Da, vezi, atomele vibrează. Dar nu
mai vibrează destul. Pricepi acum?

BERG :

Bine! Dar ce are a face cu apa?

LILI :

Trebuie să umple cu ea toate golurile,
ca atomele să ajungă să plutească și să
salte pe ea ca vapoarele pe mare.
Fiindcă viața e muzică, vezi tu. Dar
oamenii au uitat s'o asculte.

BERG (serios)

... Poate niciodată n'ai putut... „Lili“

te chiamă... (ca pentru sine) ... Tu ești cu totul altă ființă decât dânsa, pe care a iubit-o. *Ea* era întunecoasă. *Tu* ești așa de luminoasă.

LILI (stând cu fruntea plecată și gândindu-se, fără să privească la el)

... Nu vrei s'aștepți? Vine peste o clipă.

BERG:

Hm... Mai bine mă'ntorc altădată... Să nu spui cumva c'am fost aici. Imi făgăduiești?

LILI (întrerupându-și gândul, repede)

... Da. Îți făgăduesc. Fiindcă îmi place de dumneata. (Sare brusc, cuprizându-l în brațe) ... Apleacă-te! (El se apleacă. Ea-l sărută).

BERG (cu emoție în glas)

... Mulțumesc, Lili mică! (Iese).

LILI (rămâne în acelaș loc, cu amândouă mâinile streșină la ochi)

... A iubit-o... (face câțiva pași) ... Să iubesc... Eu... eu... (se lasa jos, se scoală, ia lampa și se privește în oglinda atârnată'n

fund. Se 'ntoarce, pune lampa deoparte. Cu amândouă mâinile pe piept:) ... Urâtă! (face câțiva pași, se freacă pe obraz și pe gât în jos) ... Urâtă! (Soptește cu ochi scânteietori) ... Ce bine că sînt ofticoasă! (Odd se aude pe coridor, intră, merge repede la masa de lucru, vădit înviorat de plimbare, aprinde o lampă de biuro, ia mai multe sticle, le privește, pune una din ele peste o lampă de evaporare, etc. Intre timp vorbește).

ODD :

Dacă *n'ar fi* nimic din toate astea : străzi, fire de telefon, case, drumuri de fier... sufletul omenesc ar putea să zidească din nou, din temelie... în armonie cu el însuși!... Ca stelele, ar atârna flăcările electrice de-asupra orașului, în stele și cununi, casele s'ar adapta ca niște ființe vii după sufletul omului, — trenurile ar trece lin!... Da, trebuie să fie o substanță, care să dea omului facultatea să trăiască! Să-și modeleze viața după firea sa, viața individuală, viața socială... (pauze scurte, determinate de lucrările sale) după cum plantele scot muguri și flori... după cum pomii zidesc păduri, în care mireasma tuturilor se to-

pește într'o singură mireasmă nouă și mare... toate freamătele într'unul singur... (Privește brusc la Lili, care stă pe canapea în colțul din stânga-fund, capul ascuns în palme). ... Ce e *cu tine*, Lili?

LILI:

Când închid ochii și pun mâinile'n față, văd o mulțime de lucruri așa de frumoase, tot felul de colori minunate, pentagoane și exagoane, și stele, și vase, și mereu altele ce merg în sus și'n jos. Așa-i când mori?

ODD (distrat, lucrând)
... Nu cred.

LILI:

Poate-i așa când iubești. ... Tu iubești, doctore! ... O femeie frumoasă iubesti tu! (Odd se 'ntoarce și o privește) ... o femeie frumoasă... cu bucle lungi și moi... mândră și voinică... albă ca un crin... cu umerii tăiați în alabastru... cu pieptul ca... (isbucnește în plâns).

ODD (se apropie de dânsa, o atinge pe umăr)

LILI:

Nu, nu! (Mâinioasă) Lasă-mă!... Părul

acela negru, ochii aceia căprii... sînt în tine... sînt adînc în tine... nu poți să te uîți ca lumea la o retortă, fiindcă vezi ochii ei... îți tremură mîna, cînd ieși o sticlă... mîi, mîi... ea e în tine... (Odd stă în loc, zdrobit. Lili se întoarce brusc și-i ia picioarele în brațe) ...O, nu... Iartă-mă! Iartă-mă! (Limpede și liniștit, îndreptându-se) ...M'ai iertat?

ODD (jumătate gînditor, cu liniște tristă)

...Eram așa de vesel. Mi se părea că le văd în fața ochilor.

LILI (înflăcărată, convulsiv)

...Să nu crezi că n'am auzit tot ce ai spus, despre stelele electrice, despre... despre...

ODD (cade pe canapea)

...De îndată ce iau o sticlă... o retortă... (Lili face o mișcare de desnădejde, apoi se scoală și se apleacă rușinată peste masa de lucru, se uită la sticlele ce fierb. Se dă'năpoi, stă în fața lui).

LILI (încet, cu teamă)

...Doctore! (El nu se mișcă) ...Doctore!

Trebuie să vii! (Odd sare, pune mâinile la tâmplă, se'ntoarce la lucrul lui. În pauza ce urmează, suna la poartă. Lili iese. Se aude un glas de femeie. Intră Borghild cu Lili).

ODD :

Borghild! Tu ești!

BORGHILD!

Da! Am venit.

ODD :

Ai venit! *Tu* ai venit.

BORGHILD :

După cum vezi.

ODD (îi întinde mâna, dar ea o refuză. Cu alt glas)

...Ce vrei cu mine?

BORGHILD (fără să răspundă la întrebare)

...Această fa... această doamnă...? (Odd dă să răspunda; dar Lili, care a stat de parte, se apropie).

LILI :

Spune „*fata*“! Fată'n casă... Doar nu *sînt* altceva.—O, lasă-mă să te văd! (Stă în

fața lui Borghild și împreună mâinile) ... Ce frumoasă ești! Ești frumoasă ca soarele! Așadar, dumneata ești aceea... pe care el... (se aruncă în genunchi, sărută cutele rochiei lui Borghild, apoi iese repede cu mâna la ochi).

ODD :

Asistenta mea. Ce vrei cu mine?

BORGHILD :

Mă vezi?

ODD :

Te văd.

BORGHILD :

Ți-aduci aminte că m'ai sărutat?

ODD (pătimaș)

...Mi-aduc aminte.

BORGHILD :

Ți-aduci aminte tot ce mi-ai spus?

ODD :

Ascultă, Borghild!...

BORGHILD :

Buzele mele tânjesc după sărut. ...Sanul

meu tânjește să alăpteze prunci. ...Noapte vine și noapte trece...

ODD (merge spre dansa cu brațele deschise).

BORGHILD (ridică mâna)

...Nu m'atinge! (tare) Tu ai stins lumina vieții mele!

ODD (ia sticla roșie, o ridică, solemn)

...Borghild, aci e lumina vieții pe care ai aprins-o! (Borghild întinde brațul, Odd îi oferă instinctiv sticla. Borghild o ia, lasă o clipă lumina să joace în sticlă, o ridică sus de tot și-i dă drumul în spălătorul care e aproape. Odd, furios) Ieși! (Borghild stă în loc) ...Te urăsc!.. Ieși!

BORGHILD (nemișcată, încet, apăsând pe fiecare cuvânt).

...Când Borghild va fi devenit lumina vieții tale, trimite-mi vorbă!

CORTINA

ACTUL III

Odaie mai saraca. Masă cu sticle departe la dreapta; altă masă în mijlocul odaii, cu alte lucruri, cești, obiecte de toaletă, etc. Lili zace în pat la stânga, capul în fund. Odd sta pe scaun, lângă ea. Fereastra la dreapta.

LILI :

O, mută lampa pe masa cealaltă! (El mută lampa de pe masa din mijloc pe masa de lucru. Ea întinde mâna stângă, în timp ce așteaptă și urmărește lampa cu ochii. El o ia de mână, îndată ce a isprăvit.) ...Oo !... (Pune amândouă mâinile în fața ochilor, iar le scoate, se ridică și privește lumina. Cu spaimă) ...Iar e acolo!

ODD :

Ce e?

LILI :

Se uită țintă la mine. Pune ceva dinainte !

(El pune ceva în fața lămpii. Ea se'ntoarce spre perete. Pauză scurtă. Ea se'ntoarce iar spre lumină). ...Lasă-mă să văd lumina!... Ia aceea dinainte! (el execută) ...Acelaș pe care-l vedeam și azinoapte. Când dormeai. Acelaș ochiu. Nu trebuie să dormi la noapte! (Luându-l de mână) ...Imi făgăduiești că n'ai să dormi? (se'ntoarce spre perete, iar se'ntoarce și privește fix la lumină. Trece o clipă. Iar se'ntoarce spre perete. Bate ora zece în turnul unei biserici; ea numără bătăile pe rând) ...Unu — doi — trei — patru — cinci — șase — șapte — opt — nouă — zece... Bietul orologiu... care atârnă acolo în întuneric... Il văd... Uf, e așa de negru... Vântul urlă în grinzi... Auzi? (se ridică).

ODD :

Ce e ?

LILI :

N'auzi ?

ODD :

N'aud nimic.

LILI :

Umblă.

ODD :

Cine umblă ?

LILI

Toți. Toți.

ODD :

Cine ?

LILI :

Toți pe 'ntreg pământul... pe stradă... în piață. (se scoală și privește pe Odd în ochi, cu privire ciudată, bolnavă). ...Unde sîntem acum ? Unde e pământul acum ? Unde călătorim?... Răspunde ?

ODD :

Nu știu.

LILI :

(strigă)

...Nu știi ? (își acoperă ochii și izbucnește în hohot de plâns) ...O, Doamne, nu știu unde sînt ! Și nici Odd nu știe ! Ce să fac ? (se scoală ; puțin după aceea se'ndreaptă și spune neliniștită) ...Țipă.

ODD :

Cine ?

LILI :

Picăturile roșii. ...Îți mai amintești tu de serile acelea ? Când le-am găsit. ...Odată m'am trezit noaptea. La două. Mi se părea că ceva mare se'n-tâmplă pe lume. Nu puteam să dorm. Mă'mbrăcai. Mă dusei în laborator. ...Tu veghiai. Îți mai aduci aminte ? Erai mort de oboseală. Dar ochii tăi sclipeau. Găsiseși pe *x*. Dar *eu* l-am preparat. Am spălat sticlele. Mi-ai spus ce să iau. Le-am cântărit pe toate în balanța mică. ...Mă se pare că plângi... Vino mai aproape... Dă-mi mâinile (i le ia) (stins) ...Sînt... așa... obosită... (Cade iar pe perină)

ODD (după o pauză, foarte blând).

...Lili !

LILI (stins).

...Mi... s'a... părut... că... cineva vorbea... departe...

ODD (mai tare)

...Eu eram.

LILI (dureros).

Tu erai, doctore... care a vorbit? Ai spus de sigur... Lili.

ODD :

Da.

LILI (dureros).

Voiai să-mi spui ceva, doctore?

ODD :

Da.

LILI :

Spune! Aud.

ODD (încet).

...Și eu sînt obosit, Lili.

LILI (ridică puțin capul, îl privește, cu ochii limpezi, întrebători. Și cum el tace)

...Mai spune odată.

ODD :

Și eu sînt obosit. ...Gonit... Blestemat...

LILI (s'a ridicat cu greutate și-l privește fix, serios).

...Doctore !... Ridică-mă !

ODD :

Ce vrei?

LILI :

Ridică-mă din pat !

ODD :

Ești prea slabă, Lili dragă.

LILI :

Ridică-mă ! Așa *vreau*. (Intinde brațele.
Odd o ia în brațe) ...Du-mă la fereastră !

ODD :

Trage. Îți face rău.

LILI :

Vreau. (Odd o duce la fereastră) ...Ridică
storul ! (îl ridică. Se vede cerul înstelat.)
...Tu mi l-ai arătat. ...Vezi, acolo e
Orion. ...Uuu... e așa frig acolo sus.
Dar e lumină... uimitoare. (crescendo)
...Odd ! Nu ajunge să aduni soarele,
trebuie să aduni și stelele ! (Pauză scurtă)

...Odd! O să'nghieț în mormânt, dacă tu nu...

ODD :

Acum trebuie să ne'ntoarcem.

LILI (stins)

...Dar... să nu... lași... storul... iar.—
Mi-e frig, frig... (Odd se oprește în mijlocul odăii și o sărută pe frunte. Când a așezat-o în pat, ea întinde brațele și spune în extaz) ...El m'a sărutat! (Cade muribundă pe perină, șoptind) Doctorul... m'a... să...
să... (Odd rămâne o clipa privind la ea, — apoi la fereastra cu cerul înstelat,—apoi fix înainte. Atunci cade

CORTINA

ACTUL IV

Serbare populara. In parc, câteva scaune puțin aplecate, printre fagi. In fund, luminis deschizând zarea mării lucitoare. Soarele e gata să apuna, glob arzător. In față, doi servitori atârnă lămpi colorate. Din dreapta se aud glasuri tinere cântând cântece de copii.

FARMACISTUL BERG (vine încet din stânga-fund, cu mâinile la spate. Se oprește pe dâmbul din față mării. Își scoate pălăria. Cântecul moare)

...O, soare sfânt! ...Iartă-mă! O viață 'ntreagă ai fost aici și ai scânteiat în fiecare seară ca cel mai frumos briliant de pe lume, și eu nu te-am văzut.

DANIEL (care-i șchiop, către Nils)

...Mi se pare c'a dat în mintea copiilor, bătrânul Berg.

BERG (se 'ntoarce spre scenă, întoarce capul și răsuflă adânc).

...Parc'aș fi dormit șaptezeci de ani. Iată seara și parc'ar fi prima mea dimineață. ...Mireasmă! Suflet al pământului! (face câțiva pași) ... Da, așa e.... Așa e... (Iar mai face câțiva pași, întinde mâna, rupe o frunză dintr'un copac, se oprește, o privește, o pune împotriva vântului) ...Și *asta-i* bucată de viață. Și prin asta curge sevă, sevă ce străbate tot ce trăiește. (citând) „Viața e muzică, dar oamenii au uitat s'o asculte“. (umblând iar) ...Au uitat s'o asculte, da. (Vede deodată pe cei doi servitori. Apropiindu-se de ei) ...Bună seara, Daniel! Plăcută seară!

DANIEL (vorbind ca din carte):

...Prima, dom'le doctor, prima. Cum spune poetul: Ca purpura la vedere, ca aurul roșu.

BERG :

Tot te mai ții de glume, Daniel! Nu te-ai gândit niciodată că tu... așa... În-

cepi să mbătrânești... că se apropie sfârșitul.

DANIEL :

Păi, m'oi fi gândit și eu când și când.

BERG :

Grozav gând! Ce zici?

DANIEL :

Ba *eu* zic că nu prea ai de ce să te'n-grozești, dom'le doctor!

BERG :

Nu găsești că e grozav?

DANIEL :

Apoi să-ți spun eu, dom'le doctor: noiăștia, oameni săraci, om fi având și noi câteodată poftă să îmbrăcăm haine de sărbătoare. Dar de nu le primim mai de vreme, tot le primim în sicriu.

NILS :

Îi, urâtă vorbă.

DANIEL :

Taci tu numa' din gură, Nils. Am avut vreme destulă să-mi fac observațiile

asupra mersului vieții. ...Și n'ai vrea să tăgăduiești, Nils, că și oamenii au, cum să spun, simțul frumuseții, dacă se poate spune așa. ...Ei fi stat și tu, ca și mine, de multe ori în fața geamurilor frumoase din oraș și t'ai fi gândit și tu: Hainele alea, parc'aș avea poftă să le port și eu. Pălăria aceea de catifea, parc'ar fi nostimă pentru mine. ...Și de ce dracu'să n'ai dreptul s'o pui în cap? Doar și tu ai suflet nemuritor, Nils. Sau n'ai?

NILS :

Ba da, asta cred și eu, că...

DANIEL :

Ei, acum te rog să-mi urmărești gândul, Nils. Că, acum vine una din observațiile mele care nu-i ușoară de prins. Doctorului n'am nevoie să-i atrag luarea aminte. ...De-ai avea mijloace să ai pălăria aceea de catifea, ai vrea s'o ai.

NILS :

Pai — nu știu — eu cred că da, că...

DANIEL (întrerupând):

...Ești un prost! Nu, de bună seamă,

n'ai vrea-o. (mândru de logica lui): ...Că omul sărac nu îmbracă haine d'alea. N'am dreptate, dom'le doctor?

BERG :

Strașnic tâlc, strașnic, Daniel!

DANIEL (luând-o drept compliment, cu mândrie):

...Ei da, când întrebuintezi ochii tăi și mica înțelepciune pe care ți-a dat-o Dumnezeu, poți — după cum spusei — să-ți faci observațiile singur. ...Și astfel mi-am făcut eu părerea mea, Nils, de care nu trebuie să râzi. Și să nu crezi că sînt așa de prost, încât să nu se poată pricepe ceeace spusei adineaori. (tainic) ...Iacă, să vă spun: am băgat de seamă că toate merg în sus și'n jos pe lume, și lucrurile vii și cele moarte. Nu merge marea'n sus și'n jos în valuri, nu merge soarele și luna'n sus și'n jos? Și nu vedem asta în fața ochilor în fiecare zi, cum toate lucrurile merg în sus și'n jos în cerc, dacă se poate spune? Azi la club, mâine 'n patru scânduri. Azi șampanie, mâine 'mpărtașanie. ...Pricepi, Nils? Pricepeți, dom'le doctor? ...Intr'o

zi, o să vie și rândul nostru, Nils, să fim sus. ...Dar acum, trebuie să ne grăbim cu lămpile, Nils. Asta ar mai trebui dată cu ceva văpsea. ...Dar așa am sporovăit, c'am și uitat să vă felicit, dom'le doctor, pentru bucuria de azi.

BERG :

Să mă feliciți? Pe mine? Pentru ce?

DANIEL :

Ei, asta o știe Dom'doctor mai bine ca noi.

BERG :

Nu, zău dacă știu. Am trăit așa străin de lume în vremea din urmă.

DANIEL :

Să nu știe oare Dom'doctor că e serbare pentru fiul dumisale, serbare populară în toată regula, cu artificii și muzică, tobă mare și tromboane?

BERG :

Pentru fiu'meu, zici?

DANIEL :

Da, pentru doctor.

BERG :

Pentru Odd?... E vre-o împrejurare specială ?

DANIEL :

Eu găsesc că e. (declamând): ...Premiu 'ntâi la expoziția universală pentru fabrică. ...Am văzut-o chiar eu, medalia, dom'le doctor! Nu era un ban de zece! A jurat pe ea.

BERG (care a căzut pe gânduri, brusc):

...Salutare! (Iese pe unde a intrat. În timpul replicilor următoare, s'aud iar cântece la dreapta).

DANIEL (lucrând):

...Ciudat om și farmacistu'ăsta! Unii spun că știe mai mult decât e bine să știi pe lume. Și dacă-i adevărat ce mi-a spus Lars, atunci... îmi vine să cred ceva din fiecare. Și nu cred ca Lars să mintă, după cât știu.

NILS :

Da' ce-a spus Lars?

DANIEL :

Cică era 'ntr'o noapte, când aștepta

vaporul din Anglia. Pe la trei noaptea, cică trecu pe la farmacie. Văzu lumină la fereastra din dosul casei. Sări gardul și se chiorî 'năuntru. Și ce crezi c'a văzut! Farmacistu 'n cămașă și ismene, care sta și fierbea și frigea ca la nuntă.

NILS (interesat):

Ei, Doamne, să fie adevărat, măi Daniel?

DANIEL :

M'ai prins vreodată cu minciuna? ...Cică o ființă cu coadă groasă sta acolo suflând.

NILS (repede):

Un trol?

DANIEL :

Pe semne. ...-Dar, oricum ar fi, și orice s'ar spune, din parte-mi, găsesc că farmacistu'e om care cugetă, cu care poți vorbi și despre lucruri mai adânci. Nu vorbește mult, asta nu, dar vezi la el că pricepere *are*.

(În timpul replicii din urmă, au început să intre fete și tineri cântând aceleași cântece de copii ca la 'nceput. Fetele au în mare parte rochii de colori deschise, multe din ele

poartă cununi de flori sau frunze în păr; unele poartă cozi împletite pe spate. Fac horă, cântă, se joacă. În acest timp)

DIRECTORUL HANSEN (intră repede prin dreapta și iese prin stânga, în haină de gală, purtând cocarda comitetului de organizare).

...Aprindeți lămpile, Daniel!... Celelalte sînt toate aprinse.

DANIEL :

Bine, dom'le director! (aprinde lămpile. După ce a isprăvit): ... Ei, acu'putem să mergem, Nils. Că de-acu' partea noastră de serbare s'a 'ncheiat. (Ies amândoi prin stânga în față).

(Odd și Borghild intră la braț).

ODD :

Minunată seară! ...Tot mai e roșu acolo. Hai s'o luăm pe dâmb la vale. '(Tinerii ce se jucau, se opresc din joacă, șoptesc și ies pâcuri, pâcuri prin stânga. Odd și Borghild s'au oprit pe marginea dâmbului și privesc marea. Convorbirea următoare abia se aude).

...Mi se pare că vântul și mireasma copacilor îmi umple pieptul și-l umflă și-l face mai cuprinzător ca înainte.

BORGHILD :

Ești fericit acum, Odd?

ODD :

Da, sînt fericit. (Se 'ntoarce către ea) ...Ce frumoasă ești!... Și ce nostimă rochie ai astăseară... Îți stă așa bine... Piep-tu-ți stă sus, mândru... Adesea, Borghild, mi se pare că ești mai mult ca o ființă omenească.

BORGHILD (stîns, pentru sine)

...Știam că trebuie să vină.

ODD :

Ce-ai spus, Borghild?

BORGHILD (dulce)

Știam c'o să înving. Știam c'ai să fii iar al meu. Mai ales noaptea, o simțeam. (Pentru sine, călduros): ...Doar o doream! (Intr'o înflăcărare bruscă): ...Și acum, Odd, să trăim! ...Auzi, cum rîd! Uite-te la lămpile colorate! Orașul e luminat! În fiecare fereastră e o lumină și o floare! Toți se bucură, și tu, tu Odd, ești cel care a făcut toate astea!

ODD :

Crezi?

BORGHILD :

Tu, tu ești acela, Odd!

ODD :

N'am știut niciodată că lumea e așa frumoasă. ...Mi se pare că tot pământul crește ca un imn între noi, Borghild! ...Ceeace este afară, este în noi, Borghild! Roșul acela de afară nu este despărțit de mine, ci este *în* mine. ...Și marea sărbătoare din noi, o s'o revărsăm iar. Peste oameni. Peste lume.

BORGHILD :

În fiecare casă din oraș, o să facem sărbătoare, sărbătoare în fiecare zi!

ODD :

Când te-aud vorbind, parcă m'aș uita într'o fântână adâncă, așa de adâncă încât se-afundă până'n miezul pământului, atât e de neagră și plină de taină.

BORGHILD (pentru sine):

...Ce minunat de neagră e viața! (către

Odd) ...Gândește, de-acum toate zilele
vieții noastre vor fi ca seara asta!

ODD :

Crezi tu c'o să fie așa?

BORGHILD :

Va fi! (cu aceeași căldură ca mai sus): ...Vreau
să fie!

ODD (pentru sine):

...Unde am fost eu pân'acum!

BORGHILD (aproape pentru sine):

...Iar o să facem plimbările noastre. În
fiecare seară... Și tu ai să spui toate
cuvintele acelea frumoase... Și ai să
vorbești mulțimii, și eu o să stau și
o s'ascult.

ODD (pentru sine):

..Da. Era o himeră. Un miraj. Eram
furat de duhurile munților.

BORGHILD (ca mai sus, dulce):

„Și pe urmă, minunea. ...Auzi ce spun,
Odd?

ODD :

Da, aud. Uitasem că erai tu. Parcă era
ceva cald în aer, ce-mi săruta obrazii.

BORGHILD :

Pricepi ce vreau să spun ?

ODD :

Mai zii odată !

BORGHILD (foarte dulce) :

...Și vine și ea. Minunea. (și cum Odd nu
spune nimic) ...Pricepi ?

ODD :

Ce vrei să spui ?

BORGHILD (își trece mâna pe piept).

BERG (a intrat prin dreapta, s'a oprit o clipă,
se apropie de ei)

...Frumoasă seară.

ODD :

Da, așa-i ?

BERG :

Și aud că-i sărbătoare ... pentru tine

mai mult. Nu știam. Am stat așa departe de toate dela o vreme.

BORGHILD :

Și noi nu voiam să-ți spunem, voiam să fie o surpriză pentru dumneata.

BERG :

Și ai câștigat și premiul expoziției universale. Fiindcă de fapt, *tu* l-ai câștigat.

BORGHILD :

Ei, nu ești fericit, Berg ? Nu ești mândru?

BERG :

Eu sînt prea bătrîn, Borghild ! ...Voiam să-ți spun ceva *ție*, Odd ! De cînd mă țin să-ți spun ! ...Aveam atâtea de cîntărit mai 'nainte... Ți-aduci aminte că odată ți-am spus cuvinte grele...

ODD :

Aveai dreptate, tată !

BERG :

Nu aveam dreptate, Odd !

ODD (reluînd):

...Nu aveai...?

BERG (puțin turburat):

... Am... am... am ajuns... la alte... concluzii. (Brusc, hotărât și repede) ...Tu aveai dreptate, Odd! Atomele vieții sînt în dezordine. (După ultimele cuvinte, iese repede prin stînga).

ODD :

Atomele vieții? Ce a vrut să spună?
(își apucă fruntea în mâini).

BORGHILD :

Ce e, Odd? La ce te gîndești?

ODD :

Atomele vieții... în dezordine... Și... o spune *el*?... (energic) ...Trebuie să-i vorbesc.

BORGHILD :

Stai, Odd! Gîndește-te că nici n'am dansat încă împreună.

ODD :

Să dansăm? imediat?

BORGHILD (apucându-l de braț):

...Nu e moale brațul meu, Odd?

ODD :

Ba da, e moale, moale... Dar lasă-mă o clipă singur, Borghild, doar o clipă.

BORGHILD :

De ce vrei să rămâi singur ?

ODD :

Trebuie... Trebuie să-mi adun gândurile pentru serbare...

BORGHILD :

Vino, Odd, hai să mergem !

ODD (isbucnește cu violență patimașă, bătând din picior):

...*Vreau* să rămân singur.

BORGHILD (pleacă încet).

ODD (după dansa):

...O, iartă-mă!... am... am...

BORGHILD (se'ntoarce încet, cu durere):

...Te iert. (iese prin stânga. Odd rămâne singur, se așează pe marginea dămbului din fund, cu spatele la scenă. Din dreapta, se aud iar cântece de copii. Din aceeaș parte, intră doi copii alergând).

PRIMUL COPIL:

Rachète se chiamă.

AL DOILEA COPIL:

Și *eu* îți spun că se chiamă răchete.

PRIMUL COPIL:

Dar tata spune rachète și *el* știe.

AL DOILEA COPIL:

Da, dar tatăl *meu* spune răchete.

PRIMUL COPIL:

Da, dar tatăl *meu* știe mai bine. Tatăl *men* e căpitan. Al *tau* coase pantalonii tatii.

(Al doilea copil aleargă după cel dintai să-l bată; ies fugind amândoi prin stânga).

ODD (se'ntoarce șezând spre scenă. Apoi, în-
tunecos și'n surdină):

...Mi se pare că totul e *roșu*! (Se scoală repede după ultimul cuvânt și scutură tare din cap) Piei! (Iese prin stânga. Din dreapta vin patru domni în haine de gală, îmbujorați de șampanie, gesticulând).

DIRECTORUL HANSEN:

Dar e'n zadar, Steen,—fericirea vieții

e banul — și banul e-muncă. Ce zici dumneata, Wille?

WILLE :

Ai perfectă dreptate, domnule director !

HANSEN :

Vă'ntreb : există oare ceva mai minunat decât circulația banului și aproape dumnezeiasca dreptate pe care o exercită legile speciale acestei circulații?

STEEN :

Imi dai voie să-ți pun o întrebare până nu treci mai departe? Dumneata spui că fericirea vieții e banul, și banul, muncă. Dar cei cari nu pot căpăta muncă?

HANSEN :

Oricine poate căpăta muncă. Acum poate oricine să capete muncă. Oricine *vrea*.

WILLE :

Perfect exact.

HANSEN :

Uite-te 'mprejur, Steen, uite orașul! N'ai impresia că s'a schimbat totul în

aşa puţin timp ? N'ai impresia că energia nouă, mişcarea tânără, sentimentul general al unui şiv̄oi în mers au încălzit sângele cu câteva grade mai mult în fiecare fiinţă vie, până şi la cai şi la câini ?

STEEN :

Nu tăgăduesc că s'a produs o oarecare viaţă, aşa la suprafaţă, o oarecare iuţeaţă în circulaţie şi în viaţa socială, dar când dumneata spui că lucrările acestea vor ajunge să aibă importanţă hotărâtoare pentru fericirea vieţii individuale, dă-mi voie să am îndoelile mele, *puter-nice* îndoeli. Oare, de pildă, ai putea susţine că şi nivelul *moral* al individului poate fi pus în legătură cu aceste puteri generale?

(Dupa popasuri repetate, au ajuns la ieşirea din stânga fund, pe unde dispăr. Din dreapta vine D-rul Otto la braţ cu D-na Steen).

OTTO (până n'a intrat bine'n scenă, tare):

...Doamnă, îţi spun că *eşti cruda*.

D-NA STEEN :

Dar aici nu-i nimeni.

OTTO :

Nici o ființă.

D-NA STEEN (se uită împrejur, apoi șoptește) :

...Sărută-mă! (se sărută) ...Cine ar fi bănuțit asta la ultima serbare, când ne-am întâlnit?... (cu râset scurt) ...Când mi-ai spus ce e apa tinereții...

OTTO :

Prologul, Sofi! (Ies împreună spre stânga fund, el spune tare): ...Prologul, doamnă! (Cântecul se aude iar o clipă, Borghild și Odd intra prin stânga).

ODD :

Hai să stăm! (Se așează pe banca din fund, puțin la dreapta, pe coastă)... Oamenii nu se înțeleg pe ei înșiși... Ia uite ce luminează minunată! Flăcările care se topesc cu seara. Cântecul acela. E așa luminos. E atâta liniște în el. E un dram de veșnicie... Se bucură de viață!... Viață! Bucurie! (privește la Borghild)... Ochii tăi sînt așa de adânci. Așa de rar îndrăznesc să privesc în ochii tăi, Borghild!

BORGHILD (îi ia mâna. Pentru sine, aproape în șoaptă):
...N'ai s'o tragi înapoi.

ODD :

Cum ?

BORGHILD :

Uneori tragi mâna înapoi.

ODD :

Iartă-mă ! Nu știu ce e în mine câteodată.
Omul nu se înțelege pe sine însuș,
Borghild !

BORGHILD :

Eu știu unul care poate să te'nvețe
să te înțelegi pe tine însuși. Eu știu unul
care te poate face puternic ca un zeu.

ODD :

Știi tu, Borghild ?

BORGHILD :

Auzi, strigă ura !

ODD (tace) :

BORGHILD (privindu-l):

...Ce ai, Odd ?

ODD :

...Nu știu... toate uralele acelea... toate...
toate... nu știu... mă... înspăimântă...
(Uralele s'au înțețit și, din amândouă părțile,
năvălesc domni și doamne, tineri și bătrâni,
în haine de gală).

TOȚI :

Ura! Ura pentru Odd Berg!

BORGHILD (în sgomotul urletelor):

...Nu-i frumos, Odd? (îi ia amândouă
mainile).

ODD :

Ba da. Ba da. E frumos... De sigur
că aplauzele puternice m'au... (Pauză
între ei, pe când aplauzele reîncep).

BORGHILD :

Ăștia țin la tine, Odd!
(Aplauzele continesc. Odd pășește pe dâmb).

ODD :

Vă mulțumesc! (Pauză) ...Mă uit împrejur
și oriunde mă uit, spre răsărit și apus,
spre miazăzi și miazănoapte, văd fru-
musețe și colori aprinse.

Lămpile, infipte de mâini omenești, își trimet licăririle spre ultimele raze ale zilei, cu care se 'ntălnesc. Și prin frunziș, văd chipuri ce-mi par că zâmbesc, bărbați și femei îmbrăcate'n alb, în cins-tea verii și-a bucuriei! ...Prietenii, lăsați viața să freamăte'n noi! Lăsați-ne să plutim pe marea zilelor, cât vântul e bun!

TOȚI :

Ura! Ura!

ODD :

Am gândit mult și am suferit mult, pân'a sosit seara aceasta. Credeam pe vremuri că omul poate să poruncească vieții, să-i arate drumul, s'o potrivească așa cum ar trebui să fie. (Tare): ...Mai bine s'o primim așa cum vine, prietenii! ...S'o lăsăm să joace'n noi! ...Să lăsăm soarele să răsară în ochii noștri și vântul să ne cânte în păr!

TOȚI ÎN COR :

Bravo! Bravo! ...Ura pentru Odd Berg!

ODD :

Eu înalț un imn dansului, femeii și dragostei!

TOTI (aplaudă și strigă):

Ura !

ODD :

Am visat infinitul. Voiam să-l cobor în viața pământească. ...Oare infinitul nu e în noi? Oare nu-ți ia o veșnicie să sondezi doi ochi? Și ne-ajung oare lunile să stăm și s'adorăm un picioruș? (Doamnele aprobă) ...Sînt stele peste noi. Așa e... Dar o să le-ajungem vreodată? ...O să sfârșim vreodată cu steaua ce ne stă aproape, aceea pe care umblăm? ...E adevărat... sînt stele... (Se ia cu mâinile de frunte, stă multă vreme fără să scoată un cuvânt, se face palid, apoi murmură cu glas alterat) ...Da... am spus ce aveam de spus. (grăbește să iasă prin dreapta, prin mulțimea nehotărâtă să aplaude. Lumea se uită mirată după el).

BORGHILD (ce stă în dreapta fund, cu jumătate glas):

...A plecat... singur.

OTTO (intr'un grup):

...Cam ciudat a'ncheiat!

HANSEN :

Aşa-i! Oameni buni, Bergii amândoi, capete *strălucite*, nu zic ba, dar cam într'o parte. (În acest timp, farmacistul Berg a înaintat spre fund). ...Ce!... Nu cumva vrea să vorbească şi bătrânul?

MURMURE DE MIRARE :

Bătrânul Berg! Bătrânul Berg!

BERG :

Aş fi dorit, cât sînteţi încă toţi aici şi până nu reîncepe dansul, să [spun câteva cuvinte. E prima şi ultima cuvîntare pe care o ţin în viaţa mea. ...Către *fiul meu* vreau să vorbesc. Dar în *mijlocul* dumneavoastră. Căci în faţa *dumneavoastra* am păcătuit împotriva lui. ...Fiule!... Fiule! ...Nu-i aici? Odd nu e aici?

GLASURI :

Nu e.

(El aduc. Intre timp, tăcere).

BERG :

Aici e. Ție vreau să-ţi vorbesc, Odd! Căci aceştia, cari stau aici împrejur,

n'o să ne'nțeleagă niciodată, nici pe tine, nici pe mine.

(Murmure).

Patruzeci de ani am locuit în acest oraș. Peste o viață de om. Niciodată nu s'a găsit nimeni să bată la ușa mea. ...De ce nu murmurăți? Oare am să vă mulțumesc pentru ceva? Qare s'a găsit vreodată unul care de voie bună să bată la ușa mea?

(Murmure mai puternice).

Ca să căpătați contra bolilor voastre doctorii pe care nimeni altul decât mine nu putea să le prepare, de aceea veneați. Ca să căpătați apă de putere, la mine veneați.

(Murmure).

Eu vreau să vorbesc. *Vreau* să vorbesc. Pentru prima și ultima oară în viața mea. ...Eu nu mă tem de voi. Părul mi-e alb. Cunosc pe cineva mai puternic decât voi. Nesfârșit mai puternic. Moartea. Auziți voi? Moartea! ...—Tăceți.— ...Cât am tânjit. După oameni.

După dragostea voastră. ...*Acum* știu că n'are nici o valoare, niciuna.

(Murmure).

Vreau să vorbesc. Puteți să mă dați afară, dacă vreți. Dar întâi, vreau să-mi țin cuvântarea. Patruzeci de ani am umblat liniștit pe străzile voastre. Mi-am scos pălăria în fața voastră, a tuturilor. Am supărat oare vreodată pe cineva? Niciodată. Dar a fost oare unul care să mă caute, să bată la ușa mea? Niciodată. ...*Voi* nu m'ați înțeles. ...Odd! *Ție* vreau să-ți vorbesc: ...Trebuie oameni noi la asta! Noi, din temelie! Cu atome noi în ei, Odd!

GLASURI:

E beat! A băut prea mult! Ajunge!
Taci! Taci!

BERG (cu glas tare, solemn):

...Feriți-vă să batjocoriți un bătrân!
...Aveți să mă acuzați de ceva? Fiul meu v'a făcut orașul cunoscut. A câștigat cel mai mare premiu al expoziției universale. Lăsați pe tatăl său să vorbească! (Tăcere. Berg continuă mai li-

niștit și visător). ...Odd! Și *eu* am avut un laborator... Nimeni nu știa cum era *acolo*... Acolo, a bătut inima mea mai tare. ...Mă strecuram furiș de lângă mamă-ta. Noaptea. Lucram până'n zorii zilei. ...Fiule! Ți-am ascultat cuvântarea. (Foarte tare): ...Ai mințit! ...—E un vis ce merge din generație'n generație. Și acel care simte *visul* în el, acela simte semnul lui Cain pe frunte printre oameni. ...Dar când *moartea* se apropie, atunci vede el că adevărul, era—visul. (Pauză în care, din buzunarul interior al fracului, scoate o sticlă cu lichid roșu, pe care o ridică sus și care strălucește puternic în semiîntuneric) ...Odd! Mergi cu mine? Departe, departe de toate.

ODD (face câțiva pași înainte).

BORGHILD (vine după el și-l apucă de brat).

ODD (arată pe Borghild).

BERG:

Vii, Odd?

BORGHILD (cuprinde pe Odd cu amândoua brațe și-l reține).

BERG :

Atunci, bătrânul pleacă singur. (Pleacă în mijlocul unei tăceri uimitoare).

OTTO :

Ei, acum la vals, doamnelor!

(Lumea se risipește vorbind în grupuri, ce ies pe amândouă părțile. Cei mai tineri se rânduiesc iar la joacă. Cântă aceleași cântece ca mai sus. Se joacă apoi la dreapta. Cântecul se stinge).

BORGHILD (care a stat răzimată de un copac pe dâmb la stânga-fund, cu chipul jumătate spre scenă):

...Odd!

ODD (care a stat în dreapta avanscenei, ca în vis, fără s'o privească)

...Ce *vrei*, Borghild?

BORGHILD :

De ce stai acolo?

ODD (nu răspunde).

BORGHILD :

Uite-te la mine!

ODD (se uită).

BORGHILD (dulce):

Odd! Vino!

ØDD (merge spre ea)

BORGHILD (care merge de se așează pe bancă,
întoarsă spre scenă):

...Aici! ...Ingenunchie în fața mea! (el
îngenunchie) ...Cine *sînt* eu?

ODD (O mângâie pe mână și se uită la liniile
din palma ei):

BORGHILD :

Cine *sînt* eu, Odd?

ODD :

Borghild... Borghild a mea.

BORGHILD :

Nu sînt eu zâna ta?

ODD (privind mereu în palma ei).

...Da, *ești*.

BORGHILD :

Nu sînt eu unica pe lume?

ODD :

Da.

BORGHILD :

Unica pe tot pământul?

ODD (nu, răspunde).

BORGHILD :

De ce nu răspunzi? (Pauză. Ea îi mângâie părul.)

ODD (sculându-se brusc):

...Unde s'a dus?

BORGHILD (foarte dulce):

...Să mergem acasă, Odd? (El sărută'n păr fără sa bage de seamă).

ODD (o privește deodată):

...Ce ai, Borghild?

BORGHILD :

Te-am sărutat în păr și n'ai băgat de seamă.

ODD (învolutar):

„Biata Borghild !... Poate el rătăcește acum pe străzi întunecoase, singur... (Ea întinde brațele după gâtul lui) ...Lasă-mă să mă uit la tine, Borghild !...

Ochii tăi. Umerii obrazului, ici... și în sus, așa (urmărește cu degetul) ...Înăuntrul lor e craniul... Ca orice alt craniu.

BORGHILD (cu glas tremurător de dragoste):
 ...Uite, Odd, frunzele tremură. ...Vezi alunecă ceva în iarbă. ...E noaptea care vine, Odd! Bagi de seamă? (Șoptește deodată pățimaș): Sărută-mă! (Ea îl sărută).

ODD (O scutură brusc, se desparte de dânsa și se scoală. Ținându-se la ochi):
 ...Ce a fost? ...Ochii tăi! Nu-i cunoașteam! (Se oprește în fața ei ...Cine ești tu?)

BORGHILD:

Borghild a ta.

(La ultimele cuvinte trec copii cântând, din dreapta spre stânga)

ODD (e cuprins în acest timp de o luptă lăuntrică desnădăjduită. Când s'a făcut iar liniște):
 Vezi tu aceea de colo?

BORGHILD:

Ce?

ODD :

Acolo... Lângă copac... unde ai stat...
(întinde gâtul) E albă. Strălucitoare.
(întinde gâtul tot mai mult, privește fix, urmărind un gând, și, întorcând capul într-o teroare de nebun):
...Lili!...

CORTINA

ESTERA
DRAMA INTR'UN ACT

PERSOANELE

ESTERA
LINA
UN BĂRBAT

Scrisa în 1892.

Publicată în revista *Samtiden* (1899) și în *Scrierile Postume* (Efterladte Arbeider) adunate de Viggo Stuckenberg (Copenhaga, Gyldendalske Boghandel, 1903), după care s'a făcut traducerea de față.

Mobilierul da impresia unei atmosfere calde și nobile. Uși în amândouă părțile. Fereastră mare în fund. Lampă atârnată și alta cu abajur. Miezul nopții. De afară s'aude furtuna. Lina e singură. Asvârle cărbuni în foc.

LINA (mergând spre fereastră):

Ce timp! (trage puțin transparentul. Se aude grindina lovind în geam) Biata Estera! (pândind): Ea e! (se'ndreaptă spre ușă).

ESTERA (cu eleganță măsurată în porf și'n gesturi):

Grozavă vreme! (în timp ce Lina o ajută să-și scoată mantaua): Imi place furtuna.

LINA (sărutând-o'n ceafă pe când se desbracă):
Ce ud ți-e părul!

ESTERA:

E grindină afară. (încălzindu-și mâinile la sobă): Așa, când îți smulge și îți rupe voaleta... parc'ar fi mâini, mâini puter-

nice. (merge de se așează) Vino și stai aici, Lino! Să stăm s'ascultăm furtuna! (Lina ia un scăunel și se așează la picioarele ei, cu spatele la scenă) Cum-vuiește'n copaci!... Lino, spune ceva!

LINA :

Sint așa ciudată astăseară.

ESTERA :

Poate ești obosită.

LINA :

Nu.

ESTERA :

Bolnavă?

LINA :

Nu, nu, nu-s bolnavă. N'am nimic. E desigur, vremea.

ESTERA :

Hai să ne veselim, Lino! (sărind pe scaun)
Să fim vesele! Să bem vin!

LINA (tristă) :

Vin? (se scoală cu aer întrebător).

ESTERA :

Da. Vin! Furtuna și vinul merg laolaltă. Și pahare mari, verzi! (Lina iese. Apoi iese și Estera, pe altă ușă. Pe când sînt afară, bate cineva la geam. Lina se întoarce cu o carafă și pahare verzi. Apoi Estera, care s'a schimbat, într'un capod alb, cu șal negru pe umeri și părul despletit. Se așează față'n față la masă. Estera, după o pauză): Ai lăsat tu vreodată... ai lăsat vreodată pe un bărbat să-ți despletească părul?... Să simți degetele acelea groase prin șuvițe... (cu glas schimbat): Mofturi!... Nu există bărbați... E o lipsă de curaj pe lumea asta, care-ți sugerează măduva spinării... Aș vrea un bărbat să mă roage! Să-mi cadă'n genunchi de durere! L'au gonit. Nu mai are loc de odihnă. (cu glas aspru): Mofturi! Niciodată... Niciodată n'o să m'atingă buzele alea păroase, proaste. (întorcându-se și privind la Lina): Ce ai, Lino? Ești galbenă ca un mort. (Lina nu răspunde) Iar îți vine?... Dă-mi mîna! (Lina i-o dă) Spune-mi! Spune-mi tot!

LINA :

O, sînt așa de proastă... Furtuna e de

vină... Era așa limpede pentru mine... Totul, de pe atunci... Cum m'am dus, m'am dus... N'am avut... Tremuram... Ce bine e să tremuri... Toată noaptea am umblat prin pădure. (După o pauză scurtă, mai liniștită): Dar... nû era asta... (cu mișcare retractilă): nu asta era mai grozav... văzusem... văzusem chiar eu... eu însu-mi... cu două zile înainte (tot mai emoționată): rochia galbenă... (cu hohote): pe care tocmai o lucrasem... (îi cade capul în poala Esterei. Bătăi la fereastră. Lina sare tremurând) Ce a fost? N'ai auzit?

ESTERA :

Ai stat prea mult singură astăseară. (aplecă fruntea Linei pe genunchii săi și-i mângâie părul. E foarte liniștită. Tictacul ceasornicului din perete s'aude între cuvinte) Infrântă!... Niciodată n'o să poată să uite. Niciodată n'o să mai fie Lina veselă și luminoasă de altădată.

(În pauza ce urmează, s'aud de-afară pași ce se apropie. La urmă, ciocnește cineva în geam, mai tare ca înainte. Cu voință, Estera se scoală, merge la fereastră, ridică transparentul, deschide). Cine ești dumneata? (Nici un răspuns) Ce vrei dumneata?

GLAS DE BĂRBAT :

Trebuia !

ESTERA :

De ce-ai bătut în geam ?

GLASUL DE BARBAT :

Umblam după lumină.

LINA (care s'a apropiat) :

Ce subțire e'mbrăcat, săracul ! Tremură.

ESTERA :

Nu vrei să intri să te'ncălzești ?

GLASUL DE BĂRBAT :

Mulțumesc.

(Esteră și Lina ies și se întorc cu un om palid, degerat. Privește 'n podele, se oprește lângă ușă și rămâne cu fruntea 'n pământ).

ESTERA :

Apropie-te și șezi !

EL :

Mulțumesc. (se așează lângă ușă).

LINA (toarnă vin și-l poștește) :

Bea ! O să-ți facă bine.

(Lina și Estera își iau fiecare paharul, ciocnesc cu străinul. Dar mâna străinului tremură și varsă vinul. Lina duce paharul afară).

ESTERA :

Ridică ochii ! (punând mâna pe mâna lui) :
Vorbește !

EL (înfrigurat) :

Trebuia ! Te-am văzut jos la mare...
Dumneata erai... Erai singura ființă în
noapte. Trebuia să te urmez. Trebuia !
(sărind sălbatic) Cine ești ?

ESTERA (atingându-i mâna) :

Estera.

(Intră Lina)

EL (se așează liniștit) :

Estera...

ESTERA :

Dumneata ești bolnav. (ridicându-se) Vreau
să vorbesc cu dumneata. (dă să iasă,
dar se oprește înainte de a ajunge la ușă ; se
'ntoarce) Mă 'ntorc îndată.

(Lina pune cărbuni în sobă. Tăcere).

LINA :

Nu sta lângă ușă ! (cum stă cu ochii tot

în pământ, Lina îl apucă de mână și-l duce la un fotoliu. Aducându-i o pernă) Să ai ceva sub cap. (așezându-i perna) Sărmanul! (stă lângă el. Pauză. Apoi) Și eu am suferit mult. (El ridică ochii, o privește, îi lasă iar. Furtuna se aude în pauzele ce urmează). Sînt mulți oameni nenorociți... cari degeră... sînt bolnavi... (crescendo) Inimile sînt rănite. Toț ce-i bun și vesel în om sîngeră... (iar încet) Și devii galben... Faci cearcăne la ochi... Ai vrea să mori... (trist) ești zdrobit... Lumina e prea tare pentru dumneata, așa-i? (stinge lampa mare. Lampa mică luminează slab, în-cît abia vezi liniile obrazului și mișcările).

EL (atingandu-i rochia ușor):

Biată femeie!

(Eстера intră. Șoptește ceva Linei, care iese).

ESTERA (ia un scaun și se așează drept în fața lui. Bland):

Hai, povestește-mi!

EL:

...N'am nimic de povestit... Eu nu *sînt* nimica... Sînt șters din lume... Sînt ne-

bun. (brusc) Nu vezi că sînt nebun?...
 (mai calm) Toată viața am umblat și am
 căutat în tot o legătură... N'am găsit-o...
 Am bătut în geamul dumitale... Trebuia...
 Spumega... mugea... așa de negru... copa-
 cii se 'nchinău și tremurau... parcă
 toată firea era biciuită!... Trebuia...

ESTERA :

Ești bolnav. Fricos. Sînt doar atîția
 oameni cari stau și tremură seara, în-
 spăimîntați de ceeace nu cunosc... De
 aceea nu înțeleg. Furtuna... și noaptea...
 neagră...
 Legătura... legătura... (trist) Dar nu există
 legătură, dragă!

EL :

Cine ești? Mi-e frică de dumneata!...
 Clocotea. Era așa năvalnic, strălucitor.
 Și ai venit... A fluturat ceva negru
 dinainte. (îipînd aproape, cu mâinile la tîm-
 ple, dînd din cap) Aci 'năuntru!... M'ai
 tulburat... Mugea, făcea semne...

ESTERA (galbenă) :

Uite-te la mine!

EL :

Apele lumineau. Ardeau. *Acolo* era liniște !

EA (îngenunchie în fața lui) :

Uite-te la mine !

EL :

Aș fi devenit liber. Liber ! Aș fi mugit
cu furtuna — în întuneric !

EA (îi ia amândouă mâinile și le pune 'n părul ei) :

Nu e moale ?

EL (urmându-și gândul) :

Liniște veșnică... Fără gânduri... Fără
oameni !

EA :

Măini de bărbat ! Nu sînt moi.

EL (acelaș joc) :

Și așa de rece... minunat de rece... o,
ca ghița ! (O privește ; monoton, parcă
s'ar trezi) Ochi... Un suflet... Să trăiești ?
Trăiește oare ceva ? (după o scurtă pauză,
tainic) : Credeam că trebuia să vină cu
aripi mari, largi, că trebuia să vină

și să cânte'n mine și să-mi ridice pașii sus, deasupra pământului. Și voiam să mă rostogolesc pe câmpie, voiam să mă rostogolesc în piață, într'o sală, și să rog Înaltul ce cânta în mine, ce cânta în ceilalți, să-l rog să mă ridice mai sus, mai sus, astfel ca viața mea să devină un imn înalt printre ceilalți, printre oameni, minunăția asta care se chiamă om. (Pauză. Cu îngrijorare mare): Și... așa... totul s'a prăbușit în ruine... Totul era tors de creerul meu. Acum (bătându-se pe frunte) *ăsta* e obosit. Nu e nimic, nimic pe pământ la care să te rogi (monoton) Am umblat și am tânjit... am tânjit... (crescendo) după ceva rece ca ghiața!

ESTERA (se ridică întunecată):

Ceva rece ca ghiața. (Merge la fereastră, vără capul după transparent) Rece ca ghiața. (se întoarce. Umblă'n lung și'n lat. În șoaptă) Ca ghiața (brusc se oprește în fața lui, scoate șalul. Pe piept, are o cruce mare de aur masiv, legată cu panglică neagră. Cu patos): Nimeni nu trebuie să-mi tulbure moartea (înflăcărat): Liniștea mea albastră, mare, frumoasă!

(întinde amândouă brațele. Cu ochii luminoși și patos mare): *Eu* sînt rece ca gheața! (Stă mult timp împietrită. Cade brusc jos, cu fața la pământ. Pauză scurtă. Fără să ridice capul) Gheața. (După o pauză în care ridică încet capul) Întuneric. (se scoală, stinge lampa mică) Întuneric. (cade jos, ca mai'nainte. Pauză scurtă).

EL (blând) :

Estero! (ea nu răspunde) Estero! (pauză) Vorbește, Estero! (se aud pașii mai multor oameni afară. Apoi) Auzi, Estero? Oamenii.

EA (ca în vis, fără să ridice capul) :
...Oamenii.

EL :

Vin dela petrecere.

EA (ca mai'nainte) :
...Petrecere... Lămpi, muzică.

EL :

Auzi-i, răd.

EA :

...Răd. (se scoală încet. La început, ca'n

vis, cu pauză): Și eu am răs... Eu am fost cu ei acolo.. (se așează încet) Ardeau în jurul meu... colori... muzică... muzică și cuvinte frumoase. Se plecau în fața mea. Eram regina... Dar într'o zi, s'a întâmplat să mă uit deodată împrejur și mi s'a părut că aurul éra fals... Intr'o zi mă uitai în sus și văzui niște ochi cari sfredeleau adânc în mine, și mă făcură să tremur de scârbă... De scârbă, auzi? (se ridică brusc și se oprește'n fața lui) Știi să vezi? Sint femeia ce s'ascunde în umbra vieții. Copiii ce trebuia să-i nască, n'o să se nască niciodată.

EL (se scoală și ingenunchie în fața ei).

EA (stă o clipă încremenită. Apoi, tot ca'n vis) :
...Și am plecat. Am plecat din sălile acelea. Mi se părea că noaptea rece e mai caldă decât privirile oamenilor... Și devenii singuratică... Auzeam oamenii râzând și strigând departe. Auzeam pe unii plângând... și mă dusei la cei ce plângeau. Imi plăceau mai mult aceia... Și așa, coborî în mine un cer de noapte

limpede. O liniște mare, albastră. Pașii mei nu mai aveau tremurul acela prostesc... Dar!... Dar!... (cade'n genunchi și'ntinde brațele rugător) ...Nu! Trebuie! Trebuie să trăiești! Ieși! Privește soarele! Acum răsare... Fă asta pentru *mine*. Pentru Estera... Sau de nu!... O, Doamne, dacă ești acolo... sînt oare singură pe lume?

EL (întinde Esterei mîna. Rugător):

Estero! (Ea se scoală cu ajutorul lui, îl urmează ca în vîs pînă la canapea, îl lasă să-i ia capul în mîini și să-l lipească de al lui. Stau multă vreme tăcuți. Dialogul ce urmează e șoptit, ca și cum amîndoi s'ar teme să vorbească tare.) ...Ce liniște-i aici... Parcă n'am fi decît noi doi pe pămînt... Numai noi, cari veghiăm... Te apucă aproape frica... E așa ciudat aici!... Cine sîntem noi? Îți țin mîna. Tremură... Ți-am văzut ochii. Te văd în față mereu. Cine ești! Cum se face că ștau aci, lângă dumneata? Poate am trecut unul lângă altul, pe stradă, în fiecare zi, ani de zile. Nu ne-am văzut.

EA:

E noapte. E altfel ca ziua. (Pauză scurtă)

EL (tot în șoaptă) :

Ai fost cu ei?

EA :

Am fost.

EL :

Erai bogată? Iubită?

EA :

Eram regina balurilor. Domnii cu cravate albe îngenunchiau și-mi sărutau trena.

EL :

Purtai rochie de mătasă?

EA :

Curgea mătasa pe mine. Părul mi-era plin de pietre scumpe.

EL :

Te plimbai călare?

EA :

Eu, dacă mergeam călare? ...Aveam cel mai frumos armăsar. Minunat, negru, nechezând de vlagă.

EL :

Erai frumoasă călare ?

EA :

De ce'ntrebi asta ? (El s'a sculat, se duce la fereastră și ridică transparentul. Furtuna a stat. Se vede o singură stea sclipitoare)
...S'a făcut liniște.

EL :

Da, e liniște și limpede... Peste puțin se trezesc toți: zorile, pruncii, muncitorii, ciocanele, mașinile... Dar... pentru mine... (așezându-se) Lipsa de curaj... Lipsa de curaj... (își ascunde capu'n mâini).

EA (merge la fereastră, ridică brațul drept și strigă):

E o splendoare, pământul!... Uite, uite !
Vino de vezi ! Vezi albastrul acela fără fund, adânc, adânc încolo, ca un suflet a cărui liniște mândră n'are sfârșit !

EL (între timp, a venit încet lângă dânsa).

EA ;

Vezi copacii aceia ? Adesea mă uit la ei. De obicei sînt încărcați de brumă...

Toate dorm. Dorm fără vise de spaimă...
 Și când se trezesc apoi, când încep
 razele soarelui, întâi ca o pulbere fină,
 apoi în bucurie de cascade! Și roua,
 roua—ce mult îmi place roua! (ridicând
 mâna cealaltă și împreunându-le) Pământul
 e minunat!... De-aș fi bărbat, o, de-aș
 fi bărbat! Aș striga la oameni, le-aș
 arăta soarele strigând: Opriți-vă mersul
 nebun! Porunciți inimei voastre să bată
 în alt tact! (se'ntoarce apoi spre dansul)
 Vino! Vino! (îl trage cu dansa, îl așează
 într'un scaun, ingenuchie iar în fața lui) ...În
 capul meu iarăși! Ascunde-l! Îmi place
 așa de mult... Nu mi-e părul bun și moale?
 ...Lăsă-mă să stau așa! ...Parc'am auzit
 râzând! Râs de copil. ...Ridică-mă! (O'
 ridică; ea se așează pe genunchii lui) Sînt
 o fată mică. O fată mică, mică și
 proastă. Eu nu sînt regină. ...Lasă-mă
 să te privesc! Dar ești frumos! Dar ai
 ochi mândri. Ochi de furtună! (în cel mai
 înalt extaz): ...Vino! Vino! Vino! (cad într'o
 lungă îmbrățișare. Ea privindu-l în ochi):
 ...N'a cântat? Departe, departe. Pe mare.

EL :

Da, ochii dumitale. Ochii dumitale, între

pământ și stele... (după o pauză scurtă, în care rămân ca mai sus) ...Și pieptul dumitale! Pieptul dumitale mândru!

EA :

E curaj aici, știi! Ascultă! (îi trage capul pe piept) ...Ai auzit-o? (îi ia amândouă brațele) Cé brațe puternice ai!

EL (privind-o) :

Da, sînt puternice. (o privește iar în ochi) ...Ce văd în ochii tăi, Estero?... Pământul țășnește dintr'un mugur!... Vrei? (o cuprinde'n brate; cad iar într'o lungă'mbrățișare. El sare apoi, ridicând brațele) Ce e? Brațele mele cresc. (aproape, cîntînd ...Pământul țășnește, țășnește dintr'un mugur! (merge către un mic palmier) Frunze de palmier! Mari, cărnose! (merge la fereastră) ...Și trandafiri! Boboci și flori invoalte!... Unde eram? Ce e asta? ...Vreau să ies, să văd roua dimineții... (merge spre ușă, dar se întoarce și se apropie de dînsa) Ce e, Estero? Ai tăcut deodată.

EA (năliniștită) :

...Unde te duci? Ce vrei dumneata?

EL:

Să văd roua.

EA:

Și pe urmă?

EL:

Să mă'ntorc. Să te văd cu ochii dimineții.

EA:

Nu trebuie să faci asta.

EL (cu teamă):

Nu trebuie?

EA (țeapănă):

Ai venit la mine, ai bătut în geam, ai dat năvală în liniștea mea sfântă, tăinică. Dumneata ce-mi dai?

EL:

Tot ce am.

EA (mândră, aproape aspră):

Cu viața se plătește sărutul meu.

EL (în genunchi):

Poruncește!...

EA :

Scoală-te! Du-te! Afară! (arătând cu degetul spre geam) Privește-mă! (își pune mâna pe piept) Ia curajul acesta! Privește, ia-l, vino! (el ezită) ...Nu *vrei*?

EL :

Dar... dumneata, Estero?

EA :

Vrei?

EL (tace, parcă luptând în sine).

EA (se apropie de el, șoptindu-i ceva la ureche. Apoi):

...E singurul dar al dimineții pentru Estera... Vino! Ia-l! (îl cuprinde cu brațele).

EL (stă ca mai 'nainte, în prada unei puternice îndoieli. Deodată lasă capul pe spate, ferind sărutul).

EA ;

Pleci? (El merge repede spre ușă. Ea așteaptă după el, îl prinde de mână, iese cu el. Scena rămâne goală. Brusc, năvălește soarele în casă. Ea se întoarce în odaie, deschide fereastra) Salută viața din parte-mi!

EL (de afară):

Vino, Estero! Aerul dimineții e proaspăt.

EA:

Complimente oamenilor!

EL:

Haide, Estero!

EA:

Și adu-ți aminte ce ți-am șoptit. Să nu uiți niciodată. Adio!

EL (tot mai departe, rugător):

Estero!

ESTERA (privește o clipă afară. Apoi închide fereastra. Umblă'n lung și'n lat. Aruncă șalul. Ia dintr'un sertar un revolver, pune degetul pe trăgaci, îl pune pe masă; iese aducând o cană cu apă, udă florile; merge iar la masă; își scoate crucea, descheie câțiva nasturi în dreptul pieptului; pune mâna înăuntru. Spune pentru sine, cu negrăită tristețe): Trebuia să alăpteze copii... (se așează, cu o mână pe masă, cu ochii fixi spre public) ...Ca ghiața...

CORTINA

PRIMĂVARĂ
PROVERB ÎNTR'UN ACT

PERSOANELE

DOMNUL WINGE, scriitor, 35 ani

DOAMNA RING, văduvă, 31 ani

Jucata pentru prima oară la Teatrul Național din Cristiania la 17 Aprilie 1902; apoi, la Moderne Bühne din Berlin la 15 Februarie 1903.

Traducerea după *Efterladte Arbeider*.

Gradina. In fund, casa cu veranda. De-alungul zidului, zambile, liliac ; pe veranda, plante agațatoare. In fața ușei deschise, flori în glastre. Se aude cântând la pian ; întâi numai pianul, apoi un glas de femeie tânara cântând fără școala veche arie : „Sînt roze în gradina mănăstirii“. Cîntecul moare și s'aude numai pianul : cîteva melodii vechi. Aproape de casă, șade un om pe banca în dreptul ierbii și se uită la razoare ; din cînd în cînd întoarce capul și se uita după o tânara femeie, care umbla'n lung și'n lat printre tufișurile de smieura, aproape de avanscenă. Ea merge'ncet, visatoare ; rupe cîte o floare din răzor și o sfoliaza ; sau smulge cîte o frunza din tufiș, o privește distrată, o lasa sa cada.

EL (se scoală și merge încet pe drumul cel mai scurt spre avanscena, se oprește câteodată, apoi se'ndreaptă spre dînsa) :
...Poate te tulbur, doamnă...

EA :

Nu, nu.

EL:

Găsesc că toate sînt așa frumoase astăseară. Am stat și am ascultat când la pian, când la suflarea vîntului. E puțin vînt. Nu simți? (Ea întoarce fruntea sa simtă vîntul) ...Fă așa! (Intinde palma la vînt).

EA:

Da, e ceva vînt.

EL:

De altfel, să nu crezi că așa am băgat de seamă. Stam și priveam la iarbă. Știi ce a devenit livada la urmă? — Cér! — Cred că țintaurul m'a făcut să ajung' la această convingere. Mi-a trecut prin cap că florile acelea galbene erau ca niște stele fixe pe cerul verde din fața mea. Le vedeam curgînd ca un brâu; pe unde sînt mai dese era calea laptelui. Alteori se strîngeau grămadă; erau constelațiile. Dar câteodată' cresc și singuratece: planete minunate și depărtate. Și erau și ochiuri unde nu erau deloc. Dumitale-ți place?

Mie-mi place așa de mult când sînt stele, să mă cufund în spațiile unde nu e nici o stea.

(Ea a luat o floare de țintaur, pe care o sfoliază. Pauză).

...O asemenea livadă e o lume în sine ! Toate ierburile mici, al căror nume nici nu-l știm ! Doamne, ce grăbit sînt astăseară ! Cum îți spusei, așa am simțit că e vînt. După firele de iarbă—unul câte unul se plecau. Nu toate deodată. Unul câte unul. Și așa, uitai de pian. Și ascultai la vînt. Dacă *era* vînt. Dacă aerul vîslea prin spațiu. Și erau clipe când toată livada se potolea,—atunci auzeam pianul din nou. (o privește brusc cu ngrijorare) ...De sigur am vorbit prea mult.

EA :

Nu,—vorbește, vorbește ! (blînd, ca pentru sine) : Ce mult îmi place să-mi vorbești !

EL :

Și astfel florile de țintaur erau stele fixe. Fiîndcă *nu se mișcau*. Și m'am

gândit: dacă dintr'odată ar veni un vânt *mai puternic* peste toată livada, încât să sguduie toate florile! Dacă ar veni o furtună prin spațiul cerului, — peste toate stelele fixe! (Un timp s'aude pianul) ...Nùmai așa sufăr pianul: printr'o ușă-deschisă. Să nu fii silit să-l asculți, ci să-ți vină așa, mănunchiuri de note, răsunând ca ecoul unui glas, amestecat cu toate sunetele de-afară.

EA (liniștită, tristă):

...Eu n'aud pianul. Nu văd iarba. Sau florile. Ce mult le-am iubit pe toate, — fiecare'n parte, rozele și pansëelele de pe răzoare,—grămada asta care pare catifea castanie, și cealaltă grămadă, unde par aproape negre, și mixandrele. Dar acum, nu le mai văd. *Simt* că toate sînt încă acolo. Dar, ce am — (îl ia de mână). Hai să umblăm puțin — ce am? O, de sigur n'are nici un sens ce spun. (Se oprește, privește la pământ, sapă'n pietroș cu călcăiul; sînt în fața unui mar) ...Albul îl prind mai ușor acum. Albul, când a ajuns așa departe încât e aci, cade, se-ascunde'n iarbă, nu suferă să

stea mai mult aici. (Se'ntoarce spre vilă).
 ..Vezi! Vezi fereastra din dreapta: e deschisă. Și zambilele se căsnesc să intre'năuntru. Dar transparentul le'm-piedică... Hai să ne plimbăm! (Umblă liniștiți, ajung în avanscenă la o bancă, ascunsă'n fund de câțiva mesteceni) ...Să stăm! (După ce s'au așezat, pauza lungă. Se aud triluri de pasări).

EL (șoptit, distrat):

...Trebuie să fie o privighetoare.

EA (îi apucă brusc amândouă mâinile cu putere. Cu durere rugătoare în glas):

...N'ai să pleci dela mine?... Ai să stai la mine?... Mult... Nu pot să dorm... Ce luminează. Ce orbitoare luminează!... Noaptele acelea luminoase de altădată... O!... (brusc, se'ndreaptă, îl privește lung)
 ...Iartă-mă!

EL (cu liniște ciudată):

...Nu te-am înțeles greșit.

EA (îl privește'n față):

...Ai ceva în chip, în ochi, care face să-mi vină cuvintele... ba nu... care mă

face să caut cuvinte noi, cuvinte pe care le-aștept cu teamă... cu un fel de nădejde... N'ai să pleci dela mine?... Ai să stai la mine?... Ai să fii răbdător? ...De când ai venit aici la pensiune, mă tot gândesc să-ți vorbesc. Dar n'am făcut-o. De ce n'am făcut-o?... Nu știu; numai în felul cum mâncai—în felul cum întrebuițai furculița—era ceva care mă scotea din minți și totodată mă cufunda în gânduri. ...Și totuși... acum când stăteai aici pe bancă... nu-mi venea să-ți vorbesc... (Se oprește ametită. El tace) ...Vorbește! Spune-mi ceva! Altfel, nu'ndrăsnesc. Poate vrei să mai umblăm? Poate-ți va fi mai ușor atunci? (și cum el tace mereu) ...Da, hai să umblăm! Ce bună e plimblarea!

EL :

Prefer să stau. (Ea îl privește încordată)
...E ceva în dumneata, în cuvintele dumitale, care mă face slab, doamnă!

EA (îl apucă de mână, isbucniind, repede) :

... O, nu-mi spune „Doamnă“, nu-mi spune „Doamnă“! (speriată de ieșirea lui)

... Doamne, cum să mă'nțelegi?... Și de ce *trebuie* să mă'nțelegi?... *Ce* vreau eu ?

EL :

Dragă, eu cred că seara te influențează, fără să-ți dai seamă. Aierul puternic de primăvară... (mai mult, pentru sine) ...Minunatul aier de primăvară ! Mireasma florilor, lumina serii ! Și dumneata, tânjești după... după... Să nu mă'nțelegi greșit.

EA :

Nu, nu !

EL (gasind cuvintele) :

...după ceva limpede... nu știu... de sigur, cuvântul nu-i potrivit, dar... ceva care aproape transformă viața, — viața zilnică vreau să zic, — în religie, în ceva cu îngeri.

EA (privindu-l aproape speriată) :

...Ce ? Cum poți să știi ?... Dar urmează !

EL :

În ceva, care e numai unul singur — unde

nu sînt două lucruri — unul înainte și unul în urmă, unul pe care-l vezi și unul pe care nu-l cunoști niciodată. În ceva, care nu e nici prea sus, nici prea jos, dar potrivit, în jurul tău, în tine, mereu.

EA (sculându-se și rămânând drept în fața lui):
...O, de te-aș fi 'ntîlnit mai 'nainte! Cu mult înainte! Și-ai fi vorbit astfel cu mine!

EL (serios):

...Dacă am fi vorbit împreună mai de mult, eu n'aș fi *putut* să-ți vorbesc astfel. ...Și dumneata, crezi că ai fi avut urechi de auzit pe atunci?

EA (gîndindu-se):

...Dacă pui astfel întrebarea... Poate că nu... Nu știu. Poate.

EL:

Acum opt ani, de pildă?

EA:

Da. Da, cred. Cred că ar fi fost ceva nou pentru mine, ceva negru.

EL :

Dar acum zece ani?... Sau acum doisprezece ani?

EA :

Poate n'aș fi înțeles tot. Dar tot ar fi fost ceva mare, ceva frumos. Așa cred...
Ce întrebări ciudate!

EL :

Doar ne-am întâlnit, doamnă Ring.

EA :

Ți-aduci aminte?

EL :

Acum doisprezece ani. Am dansat chiar împreună odată. Aveai mijlocul strâns într'un cordon de piele. Îți mai aduci aminte de mine?

EA :

Mi-aduc numai aminte că ne făceai pe toți să râdem. Erai foarte spiritual.

EL :

E o calitate pe care am pierdut-o.
Cordonul acela de piele, mă făcea să

visez. Asta nu știi. Cordonul de piele peste rochia de muselină albastră, și pieptul care ieșea drept printr'însa. ...Odată, am vâslit împreună pe o apă; da, eram mulți în barcă. Și am pescuit un stânjenel; știi ce voiam să fac cu el? ... Voiam să ți-l dau.

EA :

Nu mi l-ai dat.

EL :

Nu îndrăsneam.

EA :

Nu îndrăsneai? Dumneata, care erai așa de vioi?

EL ;

Nu 'ndrăsneam. Multe nu 'ndrăsneam pe-atunci.

EA :

Și toate astea ți le-aduci aminte?

EL :

Nu vreau să-ți spun că totdeauna mi-am adus așa bine aminte de ele ca acum,

când stau aci și te privesc în față. Dar, în orice caz, trei ani de zile le-am purtat în gând. ...Trei ani te-am urmărit... Nimeni nu umbla ca dumneata în oraș. ...Când îți dam bună ziua, tremuram tot.

EA :

N'am știut-o niciodată. ...Și dumneata nu mi-ai spus nimic.

EL :

Nu ți-am spus nimic. Auzisem că era unul, pe care-l iubeai. De altfel, te-ai și măritat cu el. ...Dar, să nu mai vorbim de asta! Ce mi-a venit să-ți spun? Tot aierul de primăvară. E urât să rechiemi amintirile. Și atunci era primăvară. Doar purtai rochie de muselină și aveai țin-taur în păr.

EA :

Aveam țin-taur în păr? Nu ți se pare?

EL :

Intr'o sâmbătă seara. La câmpul de sporturi. Ce frumoasă erai!

EA :

Frumoasă nu eram.

EL :

Mi se părea mie. ∴Odată te-ai roșit,
la joc.

EA :

M'am roșit *mult*? De ce m'am roșit?

EL :

Asta nu știu.

EA :

Eram mai subțire ca acum? Umblam
mai grațios?

EL :

E ceva nou la dumneata. Nu mai ești
tocmai aceeaș, cred.

EA :

O, nu!

EL :

De ce?

EA :

Nu vreau să fiu ca atunci. (isbucnind) :
∴O, de-ai fi vorbit cu mine! Așa, serios.
Mult.

EL :

La *asta* mă gândeam astăseară. Că tocmai la *asta* mă gândeam și atunci. De aceea tremuram, când îți dam bună ziua. Stam seara și mă gândeam la ce aş fi vrut să-ți spun. Intruchipam o icoană a dumitale. Pe care apoi o spărgeam iarăși.

EA :

Să fie toate adevărate? Nu glumești cumva?

EL :

Am și uitat să glumesc.

EA ;

Trebuie să mărturisesc că ce-mi povestești mi se pare ciudat.

EL :

De altfel totul poate să-ți fie indiferent.

EA :

Mie? Doar despre mine e vorba.

EL :

Totuși, poate să-ți fie indiferent.

EA :

Cum o să-mî fie indiferent, Winge!
(El o privește 'ntrebător. Ea retractând parcă) :
...Da, de sigur ar putea să-mi fie indi-
ferent într'o măsură oarecare. ...De ce
spuneai că e ceva'n mine care te face slab ?

EL :

Nu acum. Pe vremuri, când te vedeam,
era ceva, parcă plîngea în dumneata.

EA (întrerupînd) :

Să umblăm !

EL :

Cu plăcere.

EA (culege o floare și i-o întinde). :

...Poftim o floare!— Ar fi trebuit să
fie un stînjenei.

EL :

Nu cochetă, doamnă Ring !

EA :

Nu primești o floare ? Ce sever ești !
Pe atunci n'aveam voie să-ți vorbesc,
și acum n'am voie să-ți dau o floare.

EL :

De ce te'nchizi? Adineaori, când am început să vorbim împreună și nu-ți spuseseam nimic din toate astea, erai mult mai deschisă, mai puțin străină.

EA (îi apucă mâna și o ia'nainte) :

...Haide, hai să [mergem! (după ce au umblat o bucată de drum, repede) ...Ia-mă de braț! (merg la! braț) ...Și m'am măritat, după cum știi. (pauză scurtă, în timp ce umblă).

EL (liniștit) :

...Știu.

EA (în surdină) :

...Îți închipui ce frumos era.

EL (fără s'o privească, fără glas) :

...Cred.

EA :

O, sînt zile, ceasuri (sălbatic) Sînt clipe !

EL (privind-o milos):

...Nu trebuie...

EA (aproape țipând):

...Vreau. Vreau să vorbesc odată. Acum, astăseară. Trebuie s'ascuți. Trebuie. (S'au oprit; el o privește cu teamă. Ea, mai liniștită): ...Așa'ți-închipuiai că sînt atunci când umblai după mine și mă urmăreai.

EL (serios):

...Nu. Nu așa.

EA :

Nici nu eram așa. Așa am ajuns. Adică, în lăuntrul meu. Alții n'au văzut. ...O, ascultă-mă, ascultă-mă, prietene — pot să-ți spun „prieteni”? — dumneata îmi dai atîta încredere.—*Vreau* să cred în dumneata.—Pot să-ți spun „prieteni”?

EL (liniștit) :

...E frumos cuvîntul.

EA :

...Da, ascultă, ascultă! (strigînd): Cred că era ceva bun și mare'n mine atunci!
...A murit!

EL :

Nu putea să moară.

EA :

...Și când mă uit acum la florile astea care'mbobocesc, și la zambile... Da, cum se face că e ceva mort în mine, că ceva a murit în mine cu atâția ani în urmă, și că o văd mai bine acum, când zambilele miroase frumos, iar seara e luminoasă ca atunci când spuneai că purtam rochie de muselină. Cum de s'a dus? doar am dus-o așa de bine. Să nu crezi că n'am dus-o bine. Am dus-o așa de bine și liniștit, am fost fericită, da. Și acum, mă uit la toate astea, care'nmuguresc și miroase, de mă'mbolnăvesc!—dar asta n'are nici un sens; spune-mi că n'are nici un sens, Winge, că doar sînt femeie'n toată firea; și ce au toate astea a face cu mine; doar nu pot să trăiesc din flori. Spune-mi că n'are nici un sens.

EL (gânditor) :

...Nu cred că poate să moară.

EA (violent) :

...Ba da, tocmai asta e, poate. Poate să moară. Să moară, auzi?

EL :

N'a murit, Signe!

EA (obosită):

...Ba da, *murise*. (încălzindu-se iar): ...Ce să fac eu cu astea? Imi stau în drum. Numai să mă chinuie, să mă amărască. Ierburi!

EL :

Ar putea să crească.

EA :

De ce spui asta? De ce spui asta așa?
Doar am treizeci și unu de ani.

EL :

Așadar, nouăsprezece pe-atunci. ...să crească, să se'nalțe ca o pădure în pieptul dumitale.

EA :

De ce spui asta? de ce mă chinui?
Crezi în minuni, Dumnezeu?

EL (aproape vesel):

...Da!

EA (se dă'napoi, pleacă ochii în admirație) :

..Ai văzut vreodată minuni?

EL :

Nu. Tocmai de asta cred în ele. (privește întrebător) Aștept.

EA (obosită):

...Dacă n'a venit, n'a venit. Și vine apoi o vârstă la care nu mai aștepți. Atunci, ai altceva. Atunci, ai melancolia. Și aceea e frumoasă. Dorești s'o simți tot mai potolită'n tine.

EL (urmând).

...Și preferi albul, care cade cum înflorește.

EA :

Dar atâta știu, că atunci când e ca astăseară, și au muzica aceea înăuntru, și dumneata îmi amintești înc'odată de mine cum eram atunci, — da, atunci îmi vine așa, o adiere, pe care aș vrea s'o gonesc, dar nu pot; ceva crește iar în mine, ceva de atunci care-mi stă în față, ceva pe care-l aveam în mine atunci —

și care atunci nu-mi venea. Nu că ceea-ce așteptam dela viață n'a venit. Doar asta nu poți aștepta. Aștepti totdeauna mai mult decât vine. Dar vreau să spun că aici, în piept — (își trece mâinile de-alungul pieptului, deschizând încet, încet palmele ca paharul unei flori) — era o floare mare de sânge, care mi-rosea tare seara, numai pentru mine, când mă culcam; și mă speria, și mă bucura de ce aveam în mine, și... nu, acum vorbesc limba florilor... dar de ce să vorbesc? De ce să spun toate astea? (El privește. El tace) ...Nu spui nimic? Mă lași să vorbesc mereu. Nu spui nimic despre dumneata. Eu stau mereu. și spun, și dumneata stai liniștit și te uiți la mine.

EL :

Stau aici și te ascult. Dar știi, numai o ureche ascultă. Cealaltă ascultă primăvara, care se topește cu glasul dumitale. ...Stau aci și te privesc. Tremură ceva 'n dumneata. Neîncetat. Inima dumitale parcă ar sta pe un lujer și ar tremura la vânt. ...Pe atunci — acum

doisprezece ani — îți tremurau buzele într'una, când vorbeai. Asta n'am uitat-o niciodată. Acum ești mai liniștită. ...Nu e oare plăcut să vorbești, numai să vorbești, să-ți auzi cuvintele ieșind din piept?

EA (fermecată, pentru sine):

...O, e așa de bine, așa de bine. Așa de dulce. (împetuos): ...Trebuia să vorbesc cu dumneata mult. Multă vreme. Toată noaptea. Sînt sigură că e bine pentru amîndoi, pentru mine și pentru dumneata. (El o privește). ...Iartă-mă! Zău dacă știu ce spun astăseară. Nu mă pricep eu însumi... Cum poți fi așa liniștit? Cum poți sta aici s'ascuți primăvara? Mi se pare că ceva sîngeră. Mi se pare că ceva strigă. E ceva care strigă și se vaietă 'n gura mare, și ceva care plînge liniștit. (Il privește) ...Mă studiezi?

EL:

Nu prea indiscret.

EA:

Așa-i! Dar de ce mă studiezi?

EL (pentru sine):

...Signe!

EA :

M'ai chemat?

EL :

Încercam să-ți spun numele.

EA :

Ai mai încercat vreodată?

EL :

Niciodată, cred. (Ea-l privește întrebător
...Niciodată. Fiindcă nu'ndrăseam. Nu'n-
drăseam să mă obișnuiesc să-l spun.
(Stau amândoi, fără să cuteze să se privească)
în față. Liniște. În fine)

EA :

Câți ani ai?

EL :

Treizeci și cinci.

(EA în surdină):

...Și stăm așa?

EL :

Așa auzi mai bine.

EA :

Cum auzi ?

EL :

Adeseori, — mai totdeauna — e ceva care 'năbușă. Inăbușă ce-ar trebui s'ascuți.

EA (liniștită, pentru sine):

...Asta cred c'ar trebui să'nvăț. Să'nvăț s'ascult. (pauză) ...E un lucru de care aș fi vrut mereu să te'ntreb, dar n'am îndrăsnit... (așteaptă).

EL :

Intreabă !

EA :

Aceea de care ai vorbit, care era așa frumos, aceea care nu e două, ci una, aceea cu îngerii, o ai *dumneata* ?

EL :

Asta se chiamă să pui cuțitul la beregata omului.

EA :

Vrei să-mi dai și mie din aceea, dac'o ai ?

EL :

Ce vrei să spui?

EA :

Grozav aş vrea să am şi eu ceva din aceea. Dumneata o ai?

EL :

Da, o am... Şi'n nici un chip n'o las să mi se ia. (ea cade brusc în genunchi în faţa lui. El o priveşte'ntâi, apoi îi întinde mâna şi spune cu mândrie) ...Scoală-te! (îmbujorată, se aşează lângă el. Pauză. El blând) ...Trebuie să ai multă evlavie, dumneata!

EA :

Da, de sigur. Pentru aceea de care vorbeşti, pe pământ. (pauză scurtă) ...Dar nu era asta acum. (El o priveşte) ...Nu era asta deloc. (se pleacă şi ia un fir de iarbă)... Era glasul. (pauză scurtă Privind în faţa ei) ...Mai hotărât n'am auzit de când sînt. (pauză scurtă. Aproape tristă) ...Mai hotărât. Mai sigur.

EL :

Nu sînt ceeace crezi.

EA : (atentă, repede) :

...Nu *ești*? Dar ce mi-ai spus? ...Dar glasul?... Trebuie să-mi răspunzi! Să nu mă minți. Că nu plec de aici până n'oi afla. Vreau să am ceva nou. Nu mă duc să mă culc în patul meu până n'oi ști ceva despre mine însumi, până n'oi avea ceva, până... nu știu... dar se'ntâmplă ceva!... Nu crezi că se'ntâmplă ceva, spune?

EL (zâmbind) :

...Poate.

EA :

Asta, vezi! Dumneata ești sigur. Știi tot. Ești hotărât. Sau nu? ...Răspunde, răspunde!

EL :

'Stau tot timpul și mă'ntreb. ...Acea, care a fost atâția ani în visurile mele, *erai* dumneata, *ești* dumneata?

EA (inflăcărată și repede ca mai'nainte) :

...Și pe urmă? După visuri? Ce s'a întâmplat? (și cum el nu răspunde) ...Eu să-ți spun? ...Ai avut lupte launtrice,

lupte aprige așa de aprige că aproape era să mori. ...Am ghicit?

EL :

Da.

EA :

Dar ai invins. Și ai devenit puternic, așa grozav de puternic că în *dumneata* nu mai tremură *nimic*. ...Dar *eu*... Arată-mi palma dumitale!... (El i-o întinde. Ea se uită la linii). ...Exact : am fost ștearsă din inima dumitale. (mândră)... De ce te'ntrebai atunci dacă eram aceea din visurile dumitale? De ce întrebi acum? O, cine sînt ! Dac'aș ști!

EL (o privește; spune liniștit, încet):

...Așa—ești—frumoasă!

EA (șe roșește, pleacă puțin capul; la urmă îi curge o lacrimă încet pe obraz. Și cum el nu răspunde, ea șoptește aproape umilă) ...Înțeleg ceea ce vrei să spui... Aș fi putut de sigur s'ajung așa.

EL (ciudat, liniștit, fără s'o privească):

...Putem de sigur s'ajungem buni prieteni... noi doi.

(Pauza scurtă, în care iar stau amândoi și nu'ndrăsnesc să se privească 'n față).

EA :

Știi, stau aproape înmărmurită de câteori vorbești, aștept cu frică parcă să nu vină altceva decât vreau—și totuși parcă n'aș vrea să vină ceeace vreau. Și știi, câteodată, când spui anumite lucruri, mă cuprinde un sentiment ciudat... Să-ți spun?... Cuvintele dumitale sînt așa, parcă ai fi departe pe câmpie, în aierul proaspăt, și parcă te-ai fi scăldat într'o apă sfântă. Da, imaginea asta îmi stă deseori înaintea ochilor când vorbești.

EL: (se scoală, o privește atent. Ea răspunde cu o privire fermecătoare)

...În apa Gangelui?

EA :

Da, în apa Gangelui?

EL :

Ciudat! ...Cunoști poezia?

EA :

Am văzut-o la o prietenă. Ce frumoasă

mi s'a părut, mai frumoasă ca toate versurile tipărite. O citeam deseori seara, când mă culcam.

EL (cu ochii lucitori, apucându-i mâinile):

...Ciudat! ...În clipa asta stăm și era să spun tot... Și ai spus-o dumneata!

EA:

Mă strângi așa de tare.

EL:

Prea tare?

EA:

Ca și cum n'ai vrea să-mi dai drumul.
...Dar ce-a fost?

EL (pentru sine):

... Să spun? Să spun? Ce' ciudat!
Că poată să vină ceva nou. Când ești oarecum laolaltă cu... cu minuni! (cuge-
tă'nainte și vrea să-și ia mâinile de pe ea).

EA (privindu-i mâinile):

...Nu-ți dau drumul.

EL (o privește lung, de aproape):

... Ți-ai face plăcere s'auzi?

EA (încălzindu-se):

...*Trebuie* s'aud... Nu-ți dau *voie* să nu-mi spui. *Trebuie*...

EL (dând drumul mâinilor):

Signe, la dumneata m'am gândit în poezie! Nu mă credeam destul de înălțat, destul de puternic, destul de curat față de dumneata. De aceea mă feream. Și mî-am zis: Să fii întîi mai mare!

EA:

Și atunci ai scris: „Dar odată, când m'oi fi scăldat în apa Gangelului, atunci vreau s'o văd, s'o trezesc, să-i vorbesc.“ ...Și *aceea* eram *eu*. (Își acoperă fața cu mâinile) ...Eu eram, biată ființă mică! (e într'o mare tulburare).

EL:

Signe! Ai spus astăseară: „Nu vreau să fiu ca atunci!“ Ce ăi vrut să spui?

EA:

Nu'nțelegi? Nu'nțelegi că de-aș fi fost atunci *aceea* care sînt azi, n'ar fi venit niciodată ce a venit... Si ce a venit?

N'am simțit-o niciodată mai mult ca astăseară. Niciodată. Niciodată n'am simțit un șivoi cald în mine. Niciodată n'am simțit *astfel*, așa puternic. Ca un vaier mare, amar, ca un geamăt rănit, veșnic, și că asta, asta era viața, care chiamă și strigă, viața, viața, viața. Și că e tot așa de bun ca o mare durere adevărată sau ca un chin, când strigă și nu poți să-i vii în ajutor. Uneori strigătul e departe și-l simți numai ca o neliniște, un vârf în piept; dar alteori vine mai aproape, mai aproape. ... Înțelegi? ... Înțelegi, atunci când te-am auzit vorbind, atunci când ai spus de ingeri, cum mi-a venit, cum a strigat în mine: Trebuie să se'ntâmples ceva astăseară, trebuie să vină ceva nou! *El* o are. *El* are taina. *El* are poate însăși viața în mâna lui. ...Dar cum? Ce să aștept? Ce să cred?

EL (se apropie de dânsa):

...Poți să veghiezi?

EA :

Dacă pot să veghez!

EL :

Gândește: să poți să-ți închipui ca ceva *este* așa cum l-ai gândit.

EA (liniștită, fermecată):

...Asta *ți'nchipui* dumneata.

EL :

Ca și cum n'am fi de față, noi înșine, că se poate să fie astfel, să stăm și să vorbim împreună. Să te ridici și să te scufunzi, dar mereu să fii acolo, să fii cu orice literă, să fii prins, să simți că ești acolo. ...Cam asta am visat. Acum știu.

EA (ca mai 'nainte, abia respirând):

...Găsești că *sînt* aceea pe care o visai?

EL :

Mai mult.

EA :

Mai mult!

EL :

Ceva voluptos și moale a venit — un fond larg, plin de cute mici.

EA (lasă capul rușinata. În surdină):

...Cred că sînt mai mult decît atunci. (puțin după aceea, izbucnind): ...Ce frică mi-eră! Pricepi ce frică mi-era! ...Și cînd se apropia mai mult, mai mult de mine, versul acela! Și cînd ai spus cuvintele acelea, a fost clipa cea mai fericită'n viața mea, și treceau prin mine, mă'mpungeau și murmurau: tu ești aceea la care s'a gîndit, că doar e atîta vreme de atunci. ...Dar cînd mi-ai spus: Așa ești frumoasă! Mi s'a părut că se scufundă pămîntul cu mine de rușine. De vrajă. Niciodată'n viața dumitale n'ai spus ceva mai răsplat. Și parcă simțeam o sabie lată și rece'n spinare. Nu, mai de grabă parcă șiroia pe mine, pe cap, pe urechi, pe gât, apă sfîntă, apa Gangelui. ...Cum curg cuvintele din mine astăseară! Parcă aș fi tăcut o sută de ani! ...Dar nu pricepi ce spaimă aveam, ce spaimă să fiu prea mică: o, cum să fii destul de mare, destul de înaltă ca să fii... (cu șiretenie) ...Doar fuseseși la Gange'nainte. ...Și cum era să cred? Cum era să

cred toate astea ? Cum să'ndrăsnesc
să cred ?

EL :

Nu, să nu credem. Să stăm numai,
să vorbim împreună.

EA :

Și când noaptea o veni peste noi, să
șoptim... (Pauză, în care ea se scoală și
culege din răzor pansele, etc. Tril de pasăre).

FL :

Privighetoarea... (pe când ea culege) ...E
liniște în dumneata acum.

EA :

Chiuie. (se'nfăoară cu florile, și le prinde
la piept și la brâu).

EL :

Roșii și albastre.

EA :

Cred în ceeace ai spus despre mugurii
ce pot să crească.

EL :

Mai e ceva. ...Buzele dumitale tremură.
Ca atunci.

EA :

De sigur, nu-i nimic de care să ne temem mai mult ca de primăvară.

EL :

Simți că iar e ceva vânt ?

EA :

Simt un șivoi de mireasmă de zambilă. Sînt bolnavă de fericire. ...Și de ce? Poți să-mi spui de ce? Inchi-
puie-ți că ai venit acum, că ai venit tocmai acum, și că n'ai venit niciodată înainte! Tocmai asta e așa de ciudat, așa de mare, așa grozav de frumos, încât nu-mi vine să mă culc... Știi ce vreau să te rog? ...Să te scoli de noapte, de noapte mâine și să stăm iarăși de vorbă.

EL :

Intâi acum... Să-mi povestești! Despre toate. Despre fiecare an.

EA :

Nu-ți spun nimic. Alea-s fleacuri!
Eram căsătorită. O duceam bine. Fleacuri!

EL:

Și vine noaptea de primăvară. (Ea e neliniștită, de parc'ar vrea să întrebe ceva) ...Spune!

EA:

Numai ceva încă... Ia spune-mi — să nu te superi — ești ...ești așa spăimântător de hotărât ca ...atunci când ai spus aceea...

EL:

Cum?

EA:

...că ești așa spăimântător de hotărât și sigur, așa...

EL:

Eu?

EA:

Da. Spune, spune! (El ezită o clipă, îngenuchiază în fața ei, îi sărută mâna) ...Nu ești? (El dă din cap) ...Da? Gândește-te bine!

EL:

Nu mă 'ntreba!

EA (oftând adâne):

...Fiindcă mi-era grozav de frică să nu-mi mai rămână nimic mie... Sau... nu știu cum să spun... Mă temeam să fii așa de sus, încât eu... hm, nu...

EL:

...Încât să nu mai ai cu ce să mă ajuți?

EA (dulce):

...Poate. (El o privește, pauză scurtă). Nu te ȳita la mine!

EL:

De ce nu?

EA:

Nu încă. Nu când stai așa.

EL:

Atunci să nu stau așa?

EA (fără răsufare):

...Ba da... Vreau... Dar asta-i fericirea, (ȳi întinde mâna)... Nu mai am curajul. (El se scoala și se așează) ...Fericirea e rușinoasă. Tremură de spaimă să nu fie văzută. (El se apropie tot mai mult de dânsa. Aproape fără sa se auda) ...Ea vine! ...Feri-

cirea. Ceva care respiră peste pământ,
înmiresmează pielea și face să tremure
obraji.

EL :

Și uneori o suflare peste livadă, o fur-
tună printre florile de țintaur.

EA :

Da, spuneai asta, și nu te gândeai la
fericire.

EL :

Să șoptim ? (Se apropie și mai mult, o
prinde de mijloc).

EA (îngălbenește, lasă capul și șoptește):

...Vine!....

CORTINA

